

ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ

Εμμανουήλ Κωνσταντινίδης

Απόφοιτος Νομικής ΔΠΘ - Υπότροφος του Ιδρύματος «Αλ. Ωνάσης»

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

- A. Εισαγωγή
- B. Το πρόβλημα με παραδείγματα
- Γ. Προσβαλλόμενα συμφέροντα
- Δ. Αντίθεση συμφερόντων και πιθανή στάση του νομοθέτη
- E. Νομοθετικό πλαίσιο
 - E.1. Συστηματική ένταξη του αρθρ.18 Ν.2121/1993*
 - E.2. Νομοθετικός σκοπός*
 - E.3. Άρθρο 18 Ν.2121/1993*
 - E.4. Αναπαραγωγή*
 - E.5. Ιδιωτική χρήση*
 - E.6. Λοιπές προϋποθέσεις*
 - E.6.α Δημοσίευση*
 - E.6.β Αναπαραγωγή από τον ίδιο το χρήστη*
- Στ. Όρια ιδιωτικής αναπαραγωγής
- Z. Εύλογη αμοιβή
- H. Διεθνές επίπεδο
- Θ. Κοινοτικό επίπεδο
- I. Συσχετιζόμενες δραστηριότητες με την ιδιωτική αναπαραγωγή
 - I.1. Πειρατεία*
 - I.2. Αναπαραγωγή για διδασκαλία, αναπαραγωγή από βιβλιοθήκες και αρχεία, αναπαραγωγή για σκοπούς δικαστικούς ή διοικητικούς.*
 - I.3. Reprography, Reprographie*
- ΙΑ. Συμπεράσματα
- ΙΒ. Επίλογος

“Στην υποθετική περίπτωση σύμφωνα με την οποία οι τεχνολογικές εξελίξεις καταστήσουν στο μέλλον την αναπαραγωγή μια

καθημερινή πρακτική, αυτό μπορεί να οδηγήσει στο θάνατο της πνευματικής ιδιοκτησίας. Με την πρόοδο των συστημάτων αντιγραφής στον κινηματογράφο και στο ραδιόφωνο είναι εύκολο, ακόμη και σήμερα, και πολύ ευκολότερο αύριο, για χιλιάδες άτομα να αποκτήσουν κατοχή της μουσικής και της ψυχαγωγίας και να τις φέρουν μέσα στο ίδιο τους το σπίτι”. (Η πλαγιογράμμιση δική μας).

E. Piola-Casselli, Trattato del diritto di autore e del contratto di edizione, U.T.E.T. Turin, 1927,σελ. 424¹.

A. Εισαγωγή

Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας, εξαιτίας ακριβώς της υφής και της περιπλοκότητας των κοινωνικών σχέσεων που καλείται να ρυθμίσει², είναι εξαιρετικά ευαίσθητο στις τεχνολογικές εξελίξεις^{3 4}. Ειδικά σήμερα που η τεχνολογική πρόοδος έχει δίκαια αποκομίσει το χαρακτηρισμό της έκρηξης, η παραπάνω διαπίστωση προβάλλει όχι μόνο αναντίρρητη, αλλά και άκρως κατατοπιστική. Για αυτόν το λόγο η άποψη του Groves⁵ ότι το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας (ορθότερα: οι νομοθετικές διατάξεις που ρυθμίζουν ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας) είναι ήδη ξεπερασμένο τη στιγμή της θέσπισης του, αν όχι και νωρίτερα, προβάλλει ιδιαίτερα πειστική.

Τα ζητήματα που άπτονται της πνευματικής ιδιοκτησίας παρουσιάζουν για το νομικό, πολύ περισσότερο εάν αυτός είναι νέος νομικός, ένα έκδηλο ενδιαφέρον. Ενδιαφέρον το οποίο κεντρίζεται αφενός, από τα μεθοδολογικά προβλήματα που προκύπτουν⁶, και είναι βέβαια άρρηκτα συνδεδεμένα με κάθε προσπάθεια νομικής

¹ Σε ελεύθερη απόδοση, από *Gillian Davies και Michele E.Hung*, *Sweet and Maxwell, Music and Video private copying, an international Survey of the Problem and the Law*, London, 1993, σελ.2.

² Καθιστώντας αυτές έννομες σχέσεις.

³ Εύστοχα αναφέρεται συχνά ότι η πνευματική ιδιοκτησία γεννήθηκε μαζί με την τυπογραφία.

⁴ Για τη στενή σχέση και εξάρτηση πνευματικής ιδιοκτησίας και τεχνικών εξελίξεων βλ. *Γεώργιος Α.Κουμάντος*, Πνευματική Ιδιοκτησία και τεχνικές εξελίξεις, Τιμητικός Τόμος “Προσφορά στον Γεώργιο Μιχαηλίδη - Νουάρο”, Τόμος Β’, Αθήνα 1987 σελ. 71-84, επίσης, *Κωνσταντίνος Κ.Πολυζωγόπουλος*, Πνευματική ιδιοκτησία και φωτοτυπία, ΝοΒ 1983, σελ. 1130-1139. Από την εκτενή ξένη βιβλιογραφία, ενδεικτικά, *William Z.Nasri*, Crisis in Copyright...

⁵ *Peter Groves, Antony Martino, Claire Misking, John Richards*, Intellectual Property and the internal Market of the European Community σελ. 80, εκδ. Graham and trotman, 1993.

⁶ “Τα μεθοδολογικά ζητήματα γύρω από τη θεμελίωση νομικών κρίσεων είναι ασφαλώς

ενασχόλησης και ερμηνείας, αφετέρου δε με τη συνεχή αναδιαμόρφωση του εν λόγω κλάδου του δικαίου, προϊόν και αυτή, όπως ήδη υποδηλώθηκε, της αυξανόμενης επίδρασης των τεχνολογικών εξελίξεων στο καθόλου νομικό οικοδόμημα. Οι λόγοι αυτοί σε συνδυασμό με την ιδιομορφία της πνευματικής ιδιοκτησίας ως δικαιικού κλάδου, αποτέλεσαν τα εναύσματα για την εκπόνηση αυτής της εργασίας.

B. Το πρόβλημα με παραδείγματα

Το πρόβλημα της ιδιωτικής αναπαραγωγής⁷ ανέκυψε, όταν τεχνικά δόθηκε η δυνατότητα σε μεμονωμένα άτομα να αναπαράγουν έργα προστατευόμενα από το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας⁸. Παραδείγματα όπως τα ακόλουθα, αφενός αποτελούν παγιωμένη πρακτική των ιδιωτών σε διεθνές σχεδόν επίπεδο, αφετέρου δε παρουσιάζουν την κοινωνική δραστηριότητα, την οποία, οι διατάξεις που θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια, επιδιώκουν να ρυθμίσουν.

Πολύ συχνά ερευνητές στο πλαίσιο συγγραφής εργασιών ή απλώς και μόνο προς μελέτη των φωτοτυπιμένων κειμένων στο σπίτι τους δανείζονται από βιβλιοθήκες ή αρχεία βιβλία και τα φωτοτυπούν εν όλω ή εν μέρει, με τη βοήθεια των κατάλληλων φωτοτυπικών μηχανημάτων που βρίσκονται εντός ή εκτός των βιβλιοθηκών και των αρχείων. Φοιτητές την ώρα της παράδοσης κρατούν σημειώσεις τις οποίες στη συνέχεια δίδουν στους συμφοιτητές τους και αυτοί τις φωτοτυπούν. Μουσικόφιλοι με τη βοήθεια tape recorder ή, πλέον, cd recorder αναπαράγουν σε δικούς τους κενούς υλικούς φορείς (blank tapes ή cds) κασέτες ή cds που έχουν καθ' οιονδήποτε τρόπο περιέλθει στην κατοχή τους. Παρόμοια πράττουν και σινε-

λογικώς πρότερα σε σχέση με τα νομικά ζητήματα στα οποία αναφέρονται”, *Κων. Τσάτσος*, Το πρόβλημα της ερμηνείας του δικαίου, Αθήνα, β' έκδοση, 1978, σελ. 144.

⁷ Ο όρος ιδιωτική αναπαραγωγή κατ' ακριβολογία δεν είναι ορθός, επειδή στην εν λόγω συμπεριφορά το κατηγορήμα “ιδιωτικός” δεν προσδιορίζει την αναπαραγωγή, αλλά τη χρήση (έτσι και ο *Antonio Delgado* στο *Private copying in Spain*, RIDA 1990 σελ.24) ή ακόμα σωστότερα το σκοπό της χρήσης αυτής. Οπότε σωστά ο νομοθέτης του 2121/1993 επέλεξε ως παράτιτλο του άρθρου 18 τη φράση “αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση” ως πιο ακριβή. Ωστόσο, επειδή ως όρος η ιδιωτική αναπαραγωγή έχει επικρατήσει χρηστικά, στο παρόν κείμενο θα χρησιμοποιείται παράλληλα και ταυτόσημα με την “αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση”. Στη διεθνή βιβλιογραφία απαντώνται, με το ίδιο περιεχόμενο οι όροι *private copying*, *home copying*, *home taping*.

⁸ Όπως είναι γνωστό, το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας δεν προστατεύει την ιδέα, την πνευματική σύλληψη αφ'εαυτή, αλλά αυτήν όταν και μόνο έχει ενσωματωθεί επί υλικού φορέα, δηλαδή το έργο ως άυλο αγαθό. Παραστατικά λέγεται ότι “η πνευματική ιδιοκτησία δεν προστατεύει το κρασί αλλά τη φιάλη”.

φίλ αναφορικά με video κασέτες. Επίσης συχνά, ιδιώτες εγγράφουν σε υλικούς φορείς ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας προγράμματα που μεταδίδονται από ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς οργανισμούς (broadcasting organisations)⁹. Η δυνατότητα αναπαραγωγής σήμερα αφορά και τις βάσεις δεδομένων. Ένας ιδιόμορφος, σύγχρονος τρόπος αναπαραγωγής είναι ο εξής: προγράμματα ενσωματωμένα σε δισκέτες ή σε cd προοριζόμενα για ηλεκτρονικούς υπολογιστές εγγράφονται από ειδικούς προγραμματιστές (οι οποίοι συνήθως μισθώνονται από τους πωλητές ηλεκτρονικών υπολογιστών) στην ίδια τη μνήμη του υπολογιστή, με αποτέλεσμα ο αγοραστής του υπολογιστή να “αγοράζει” “εμμέσως” και το πρόγραμμα χωρίς να έχει πληρώσει ξεχωριστά για αυτό και κυρίως χωρίς ο παραγωγός του προγράμματος να έχει λάβει γνώση της δραστηριότητας αυτής και να έχει καταβληθεί σε αυτόν το ποσό της αγοραίας αξίας του σχετικού προγράμματος¹⁰. Κοινός παρανομαστής όλων αυτών των παραδειγμάτων είναι ότι η αναπαραγωγή πραγματοποιείται χωρίς την άδεια του δικαιούχου, κάθε φορά, του περιουσιακού δικαιώματος ή συγγενικών δικαιωμάτων κατά το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Σημαντική πτυχή του προβλήματος που εξετάζουμε, και αυτής της αρχικής μας διαπίστωσης είναι το γεγονός ότι, ενώ οι συμβατικοί (αναλογικοί) τρόποι αναπαραγωγής παρουσιάζουν το μειονέκτημα να δημιουργούν αντίτυπα σταδιακά ολοένα και χειρότερα ποιοτικά από το πρωτότυπο, οπότε η αναπαραγωγή καθίσταται μετά από ένα σημείο *de facto* αδύνατη, αντίθετα με την ψηφιακή αναπαραγωγή τα παραγόμενα αντίτυπα είναι ακριβώς της ίδιας ποιότητας με τα πρωτότυπα, ένα πλεονέκτημα που βεβαίως καθιστά αυτό το είδος αναπαραγωγής εξαιρετικά ελκυστικό. Εάν σε αυτό προσθέσουμε την οικονομική προσιτότητα των μέσων αναπαραγωγής γενικά, θα μπορούσαμε να σκιαγραφήσουμε το ζήτημα κατά τις πραγματικές του προεκτάσεις.

Γ. Προσβαλλόμενα συμφέροντα¹¹

Είναι εύκολα διαπιστώσιμο το γεγονός ότι η κοινωνική συμπεριφορά της αναπαραγωγής πνευματικών έργων για ιδιωτική χρήση, επειδή συνήθως γίνεται χωρίς την άδεια του δημιουργού ή του δικαιούχου συγγενικού δικαιώματος, προσβάλλει

⁹ Σ' αυτά τα παραδείγματα μπορούμε να προσθέσουμε και τη συμπεριφορά η οποία είναι διεθνώς γνωστή με τον όρο *boot-legging*. Αυτή συνίσταται στην εγγραφή και αναπαραγωγή χωρίς την άδεια του ερμηνευτή και του παραγωγού, ζωντανής εκτέλεσης.

¹⁰ Αυτή η δραστηριότητα καθώς δεν είναι σαφές και ευδιάκριτο σε ποιο ρυθμιστικό πεδίο εντάσσεται θα αναλυθεί ειδικά παρακάτω.

¹¹ *Gillian Davies*, ο.π., σελ. 11.

ορισμένα συμφέροντα. Κρίνεται χρήσιμο να εξετάσουμε ποια είναι αυτά τα προσβαλλόμενα συμφέροντα προκειμένου να αναδειχτεί σε όλο της το εύρος η επερχόμενη ζημιά¹² από την ιδιωτική αναπαραγωγή, έτσι ώστε η αντίθεση των συμφερόντων που προκύπτει από αυτή τη δραστηριότητα να κατανοηθεί πλήρως. Αυτή η αντίθεση των συμφερόντων θα μας βοηθήσει στη συνέχεια να ανιχνεύσουμε και να εξειδικεύσουμε το σκοπό των νομικών διατάξεων που ρυθμίζουν την αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση.

Παραστατικά η έκθεση των προσβαλλόμενων συμφερόντων θα παρουσιαστεί με την απάντηση στο παρακάτω ερώτημα. Ποιοι θίγονται από το γεγονός ότι ο ιδιώτης αναπαράγει σε δικό του υλικό φορέα το πνευματικό έργο και δεν το αγοράζει κατά τις συνήθεις διατυπώσεις; Πέντε είναι οι βασικές κατηγορίες προσώπων συμφέροντα των οποίων μπορεί να προσβληθούν από αυτή τη συμπεριφορά:

- α. παραγωγοί¹³ και εκδότες
- β. δικαιούχοι του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας
- γ. συγγραφείς
- δ. εκτελεστές και ερμηνευτές
- ε. ραδιοφωνικοί και ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί

α. Ο ορισμός του παραγωγού δόθηκε (βλ. υποσ. 13). Το κοινό στοιχείο που τους συνδέει με τους εκδότες και τους διαφοροποιεί από τις υπόλοιπες κατηγορίες είναι ότι συνηθέστατα, αυτοί είναι οι κύριοι των τεχνικών μέσων και δυνατοτήτων που τους επιτρέπουν την νόμιμη αναπαραγωγή του έργου σε μεγάλες ποσότητες και τη διάθεση του προς πώληση στο κοινό.

β. Οι δικαιούχοι του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας εξαρτώνται από τη ρυθμιστέα κάθε φορά περίπτωση αλλά και από το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο. Επί παραδείγματι ο δημιουργός, δηλ. το αρχικό υποκείμενο του δικαιώματος, έχει το δικαίωμα να συνάπτει συμβάσεις αναφορικά με την άσκηση των εξουσιών που απορρέουν από το περιουσιακό δικαίωμα και να επιφορτίζει στον αντισυμβαλλόμενο του την άσκηση αυτών των εξουσιών (άρθρ. 13 παρ. 1 ν. 2121/1993).

¹² Κυρίως εξαιτίας της πτώσης των πωλήσεων των νομίμως παραγομένων αντιγράφων.

¹³ Στη διεθνή συνθήκη της Ρώμης (1961), η οποία κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν.2064/1992 (ΦΕΚ Α' 104/30-6-1992) για την προστασία των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών φωνογραφημάτων και των οργανισμών ραδιοτηλεόρασης, καθώς και στη διεθνή σύμβαση της Γενεύης (1971) για την προστασία των παραγωγών φωνογραφημάτων εναντίον της μη επιτρεπόμενης αναπαραγωγής των φωνογραφημάτων τους (Ν. 2148/1993 ΦΕΚ Α' 96/16-6-1993) περιέχεται στα άρθρα 3 (c) και 1 (β) αντίστοιχα, ορισμός του παραγωγού ως του προσώπου, νομικού ή φυσικού, το οποίο πρώτο εγγράφει τους ήχους της εκτέλεσης ή άλλους ήχους.

γ.Ως συγγραφείς εννοούνται όλοι αυτοί οι παραγωγοί κειμένων τα οποία είναι απαραίτητα για την παραγωγή κασετών, videoκασετών, cd κτλ. Τέτοιοι είναι οι στιχουργοί, οι ποιητές, οι διασκευαστές, οι συνθέτες, οι σεναριογράφοι κ.τλ.

δ.Εκτελεστές είναι οι ηθοποιοί, οι τραγουδιστές, οι μουσικοί, οι χορευτές κ.τ.λ.

ε.Ραδιοφωνικοί ή ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί είναι αυτά τα νομικά πρόσωπα των οποίων η κύρια και σκοπούμενη δραστηριότητα είναι η εκπομπή ή η αναμετάδοση προς το κοινό ραδιοφωνικών ή ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων.

Δ. Αντίθεση συμφερόντων και πιθανή στάση του νομοθέτη

Η συμπεριφορά της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση φέρνει σε οξεία αντίθεση δύο πλευρές συμφερόντων. Από τη μια πλευρά τίθενται τα προσβαλλόμενα συμφέροντα (βλ. αμέσως παραπάνω) και περισσότερο αυτό του δημιουργού. Πρέπει να τονιστεί ότι η πλήρης οικονομική εκμετάλλευση του έργου και η έμφυτη του ανάγκη και επιθυμία να εξωτερικεύσει την πνευματική του σύλληψη και να επικοινωνήσει έτσι με το κοινό, δηλ. η θέληση παρέμβασης στην κοινωνική πραγματικότητα, αποτελούν τα κύρια εναύσματα για την πνευματική δημιουργία. Ο περιορισμός του πρώτου, το οποίο σήμερα παρουσιάζεται ως το πιο ισχυρό, ασφαλώς αποτελεί αντικίνητρο για την πνευματική ενασχόληση και παραγωγή. Από την άλλη πλευρά τίθενται τα συμφέροντα του χρήστη. Αυτά συνίστανται σε μια καθιερωμένη και σχεδόν παγιωμένη πρακτική αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση επί δικών τους υλικών φορέων πνευματικών έργων που έρχονται στην κατοχή τους καθ'οιονδήποτε τρόπο. Μάλιστα, και αυτό είναι σημαντικότερο, αυτή η πρακτική (*usus*) συνοδεύεται και από πεποίθηση δικαίου (*opinio iuris*), από την πεποίθηση δηλαδή ότι δεν αντίκειται σε κανόνα δικαίου, αλλά συμπορεύεται με τις νομικές διατάξεις.

Απέναντι σε αυτή τη σύγκρουση συμφερόντων ο νομοθέτης είχε λίγες επιλογές. Μια από αυτές θα μπορούσε να είναι η *de jure* και ολοκληρωτική νομιμοποίηση της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση, με την επίκληση της προστασίας των συμφερόντων της ολότητας¹⁴, αφήνοντας έτσι εντελώς απροστάτευτο το δημιουργό. Κάτι τέτοιο θα συνεπήγετο από την πλευρά του δημιουργού το σφάξιμο της κότας που γεννούσε τα χρυσά αυγά¹⁵. Επίσης αυτό θα αντιτίθετο με τη σύγχρονη τάση του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας για πλήρη προστασία του πνευματικού δημιουργού.

Μια άλλη επιλογή του νομοθέτη, και αυτή όμως ακραία, θα ήταν να επιβάλλει ο

¹⁴ Αυτά εξειδικεύονται στο δικαίωμα πληροφόρησης και συμμετοχής του κοινού στις πνευματικές εξελίξεις, στην ψυχαγωγία κ.τλ. ανάλογα με το περιεχόμενο του αναπαραγόμενου έργου.

¹⁵ Γεώργιος Κουμάντος, ό.π., σελ. 73.

νόμος στους κατασκευαστές μέσω αναπαραγωγής την υποχρέωση να κατασκευάζουν κατά τέτοιο τρόπο τα τεχνικά μέσα, ώστε η αναπαραγωγή για τους κοινούς χρήστες να καθίσταται αδύνατη. Είναι σωστή πάνω σ' αυτό η παρατήρηση¹⁶ ότι “η ιδιοφυΐα που χαρακτηρίζει την εποχή μας και που οδήγησε σ' αυτές τις αξιοθαύμαστες τεχνικές έπρεπε να επιτρέπει και την επεξεργασία νόμων προσαρμοσμένων σ' αυτές”. Αυτή η εκδοχή προσφέρει βεβαίως πλήρη προστασία στο δημιουργό. Όμως έρχεται σε αντίθεση με την παγιωμένη συμπεριφορά των χρηστών αλλά και, ως λογικό επακόλουθο ισοδυναμεί με προσπάθεια του νόμου να εμποδίσει ή να χειραγωγήσει την τεχνική εξέλιξη. Επιπρόσθετα, η εφαρμογή ενός τέτοιου μέτρου απαιτεί το consensus των κρατών σε παγκόσμιο επίπεδο, γεγονός βέβαια που εγγίζει τα όρια της ουτοπίας.

Τρίτη επιλογή θα μπορούσε να είναι η εξής συμβιβαστική: Αφενός να επιτρέπεται υπό ρητές προϋποθέσεις η ιδιωτική αναπαραγωγή, αφετέρου όμως επί της τιμής των υλικών φορέων στους οποίους αναπαράγονται τα πνευματικά έργα και των τεχνικών μέσων με τα οποία πραγματοποιείται η αναπαραγωγή, να καθοριστεί ποσοστό το οποίο παρακρατούμενο θα αποδίδεται στους πνευματικούς δημιουργούς. Αυτή η εκδοχή έχει το πλεονέκτημα ότι επιχειρεί να συγκεράσει τα αντιτιθέμενα συμφέροντα και ταυτόχρονα δεν παραγνωρίζει τις τεχνικές εξελίξεις. Βέβαια, το επίπεδο προστασίας των δημιουργών, εξαρτάται από τη διατύπωση και το είδος (δηλ. την ποιότητα) των τασσόμενων προϋποθέσεων, η πλήρωση των οποίων καθιστά επιτρεπτή συμπεριφορά την ιδιωτική αναπαραγωγή. Επίσης η πραγμάτωση μιας τέτοιας πρότασης ενέχει τον κίνδυνο της σχετικοποίησης του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας, έτσι ώστε το απόλυτο αυτό δικαίωμα να υποβιβαστεί σε αξίωση αμοιβής¹⁷.

Τέταρτη επιλογή του νομοθέτη θα ήταν η νομοθετικά επιβαλλόμενη κατάρτιση συμβάσεων ανάμεσα στις οργανώσεις των δημιουργών και τους μεγάλους πολλαπλασιαστές των έργων (βιβλιοθήκες, αρχεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα κτλ)¹⁸. Αυτή η πρόταση εμφανίζει το μειονέκτημα ότι δε λαμβάνει υπόψη ούτε αντιμετωπίζει την επερχόμενη ζημιά από την αναπαραγωγή των μεμονωμένων ιδιωτών και, σε θεωρητική βάση, έρχεται σε αντίθεση με το σύστημα ελευθερίας των συμβάσεων, που καθιερώνει ως θεμελιώδη του αρχή το σύγχρονο ιδιωτικό δίκαιο, σύστημα βέβαια στο οποίο χωρούν εξαιρέσεις¹⁹. Άλλωστε τέτοιες συμβάσεις θα είχαν νόημα, ανα-

¹⁶ Πολυζωγόπουλος, ό.π., σελ. 1138.

¹⁷ Κουμάντος, ό.π. σελ. 76 και σελ. 84, όπου κριτικές παρατηρήσεις σε αυτή την πρόταση.

¹⁸ Αυτό το μοντέλο εφαρμόστηκε στη Σουηδία τη δεκαετία του 1970.

¹⁹ Νικ.Σ. Παπαντωνίου, Η ελευθερία των συμβάσεων εις στο σύγχρονο δίκαιο, Ε.Ε.Ν. 32, σελ. 301 ειδικά 303 επ.

φορικά με την προστασία του δημιουργού, μόνο εάν το νομικό καθεστώς των συμβαλλομένων μερών είναι εκ των προτέρων σαφές, ειδικότερα εάν οι δημιουργοί διατηρούν ή όχι το δικαίωμα απαγόρευσης της αναπαραγωγής²⁰.

Ε. Νομοθετικό πλαίσιο

Το ζήτημα της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση ρυθμίζεται αναλυτικά από το άρθρο 18 του Ν.2121/1993, που φέρει τον τίτλο πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα, όπως συμπληρώθηκε από το άρθρο 3 παρ. 1 του Ν.2435/1996. Ο Έλληνας νομοθέτης καθυστερώντας συγκριτικά με τα υπόλοιπα κράτη της ευρωπαϊκής ένωσης, στην προσπάθειά του γενικής νέας ρύθμισης των ζητημάτων που άπτονται της πνευματικής ιδιοκτησίας επέλεξε ορθά να θεσπίσει ειδικό άρθρο για την ιδιωτική αναπαραγωγή.

Ε.1. Συστηματική ένταξη του άρθρου 18 στο Ν.2121/1993

Συστηματικά το άρθρο 18 εντάσσεται στο τέταρτο κεφάλαιο του Ν.2121/1993 με τίτλο περιορισμοί του περιουσιακού δικαιώματος. Κατ'ουσία το άρθρο αυτό εισάγει εξαίρεση²¹ στη γενική εξουσία του δικαιούχου του περιουσιακού δικαιώματος να επιτρέπει ή να απαγορεύει την αναπαραγωγή του έργου με κάθε μέσο (Άρθρο 3 παρ. 1 στοιχ. α). Αυτή η διαπίστωση μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το άρθρο 18 - κατ'ακριβολογία η νομοτυπική μορφή του άρθρου 18 - πρέπει καταρχήν να ερμηνεύεται συσταλτικά, κατά τον κοινό νομικό τύπο *signularia non sunt extendenda*²². Οποιαδήποτε διεύρυνση οφείλει βέβαια να είναι ειδικά αιτιολογημένη και να στηρίζεται είτε σε επιχειρήματα συστηματικής ερμηνείας, είτε σε επιχειρήματα σκοπού.

²⁰ Κουμάντος, ό.π.,σελ. 74.

²¹ Ο χαρακτήρας της πνευματικής ιδιοκτησίας, ειδικότερα του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος που αποτελούν τα ουσιώδη συστατικά της, είναι απεριόριστος, απόλυτος και αποκλειστικός (Γεώργιος Κουμάντος, Πνευματική ιδιοκτησία, έκτη έκδοση, Αθήνα, 1995 σελ. 34, Διονυσία Καλλίνικου, τα Θεμελιώδη θέματα του Ν.2121/1993 για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα, Αφοι Π.Σάκκουλα, Αθήνα, 1994 σελ. 18), Αυτός ο αποκλειστικός χαρακτήρας υποδηλώνει ότι ο δημιουργός έχει την άμεση και αποκλειστική εξουσία πάνω στο έργο του και ότι μόνο αυτός μπορεί να επιτρέψει ή να απαγορεύσει την καθ'οιονδήποτε τρόπο εκμετάλλευσή του. Η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση, ακριβώς επειδή πραγματοποιείται χωρίς την άδεια του δημιουργού, εισάγει απόκλιση σ' αυτό το σημείο.

²² Κώστας Μ. Σταμάτης, Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων, γ' έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1997, σελ. 329.

E.2. Νομοθετικός Σκοπός

Είναι λοιπόν χρήσιμο, πριν περάσουμε στην ανάλυση των επιμέρους διατάξεων του άρθρου 18 να διαγνώσουμε το σκοπό της εν λόγω ρύθμισης, ή σωστότερα²³, το σκοπό του νομοθέτη αυτής της ρύθμισης. Ο νομοθέτης, έχοντας επίγνωση των προβλημάτων που δημιουργεί η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση, στάθμισε τα αντιτιθέμενα συμφέροντα (όπως αυτά παρουσιάστηκαν παραπάνω) και επέλεξε την τρίτη από τις ανωτέρω πιθανές εκδοχές, δηλαδή προτίμησε να συγκεράσει τα αντιτιθέμενα αυτά συμφέροντα. Σκοπός του εδώ είναι η παράλληλη και σύγχρονη προστασία και των δύο πλευρών, στο μέτρο που αυτό είναι δυνατό, αφού αυτές ευθέως αντιτίθενται μεταξύ τους. Πάντως, και αυτό αποτελεί μια πρόωρη κριτική της διάταξης, η πλάστιγγα φαίνεται να γέρνει προς όφελος του χρήστη. Συγκριτικά με τη δογματική καθαρότητα και την απολυτότητα του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, ο νομοθέτης προτίμησε το συμβιβασμό²⁴, ο οποίος βέβαια για το δημιουργό συνεπάγεται αναμφίβολα σημαντικές οικονομικές απώλειες, αλλά από την άλλη μεριά, κάποια ασφαλή, αν και ποσοτικά περιορισμένα οικονομικά οφέλη.

E.3. Άρθρο 18 Ν.2121/1993.

Ο Ν.2121/1993 στο άρθρο 18 παρ. 1. εδ. α.' ορίζει ότι "με την επιφύλαξη των επόμενων παραγράφων επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή η αναπαραγωγή του έργου, που έχει όμως νομίμως δημοσιευθεί, εφόσον η αναπαραγωγή γίνεται για ιδιωτική χρήση εκείνου που την κάνει". Κρίσιμες προς οριοθέτηση έννοιες είναι, αρχικά, αυτές της αναπαραγωγής και της ιδιωτικής χρήσης.

E.4. Αναπαραγωγή

Ο όρος αναπαραγωγή^{25 26} αναφέρεται στην παραγωγή νέων σταθερών υλικών

²³ Σωστότερα, επειδή δεν έχουν σημειωθεί σημαντικές κοινωνικές μεταβολές από το χρονικό σημείο θέσπισης του νόμου (1993,1996), οπότε και δεν συντρέχει λόγος επικαιροποίησής του, οπότε θα αναφερόμαστε αποκλειστικά σε σκοπό του νόμου. Αυτή η ερμηνευτική προσέγγιση στηρίζεται στα υποστηριζόμενα από τον *Κώστα Μ. Σταμάτη*, ό.π. σελ. 239 επ.

²⁴ *Κουμάντος*, Πνευματική ιδιοκτησία και τεχνικές εξελίξεις, ό.π. σελ. 84 στο τέλος.

²⁵ Reproduction includes copying that may require special equipment to enjoy the work from the copies, WIPO, glossary of terms of the law of copyright and neighboring rights, σελ. 228.

²⁶ Σε μια από τις λίγες αποφάσεις δικαστηρίων που έχουν εκδοθεί διεθνώς, συγκεκριμένα από το ανώτατο ακυρωτικό στην υπόθεση *Peter Struycken and Gerard Under V. Danielriet, E.C.C.* 1990, σελ. 33 δόθηκε ο ορισμός της αναπαραγωγής ως αντιγραφή του έργου σε σταθερό φορέα (copying of the work in an amended form).

υποστρωμάτων (φορέων) στους οποίους επαναλαμβάνεται η αρχική ενσωμάτωση του έργου²⁷. Πρέπει σαφώς να αντιδιασταλεί η έννοια της αναπαραγωγής με αυτή της εγγραφής. Εγγραφή είναι η πρώτη ενσωμάτωση του έργου επί υλικού φορέα²⁸. Η διάκριση γίνεται περισσότερο κατανοητή, εάν επισημάνουμε το εξής. Η εγγραφή δηλαδή η συμπεριφορά που συνίσταται στην εξωτερίκευση, στην ενύλωση, στην αποτύπωση, στην εκπομπή, στην “εμπραγμάτωση” τρόπον τινά της πνευματικής σύλληψης του δημιουργού, αποτελεί το σκληρό πυρήνα της πνευματικής ιδιοκτησίας, με την έννοια ότι μόνο ύστερα από αυτή το έργο περιβάλλεται με την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας²⁹. Αντίθετα η αναπαραγωγή³⁰ αποτελεί όψη του περιουσιακού δικαιώματος (άρθρο 3 παρ. 1 περ. α’ του ν.2121/1993) το οποίο, μαζί με το ηθικό, είναι το περίβλημα του σκληρού πυρήνα, καθ’όσον οφείλουν την ύπαρξή τους σ’αυτήν ακριβώς την εγγραφή.

Αυτή η σαφής διάκριση δεν προβλέπεται στη διεθνή σύμβαση της Βέρνης (-Παρισιού) η οποία ρητά ορίζει (άρθρο 9 παρ. 3) ότι κάθε ηχητική και οπτική εγγραφή θεωρείται αναπαραγωγή κατά την έννοια της παρούσης σύμβασης. Βέβαια, αυτή η διεθνής συνθήκη δεν δεσμεύει ως προς την ορολογία ή τη θεωρητική κατασκευή, εφόσον επέρχεται το επιδιωκόμενο από αυτήν αποτέλεσμα, γεγονός το οποίο πράγματι επιτυγχάνεται και στο ισχύον εθνικό δίκαιο³¹.

Αναφορικά πάντα με την αναπαραγωγή, ο τρόπος πραγματοποίησής της είναι νομικά αδιάφορος. Αυτή μπορεί να επιτυγχάνεται με μέσα μηχανικά, φωνογραφικά, μαγνητικά, ηχητικά, κινηματογραφικά, ηλεκτρονικά, ψηφιακά³², φωτοχημικά ή με μέσα της εκδοτικής τέχνης ακόμη βέβαια και με το ίδιο το χέρι. Επίσης νομικά

²⁷ Κουμάντος, Πνευματική ιδιοκτησία, ό.π. σελ. 207

²⁸ Στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 18 εμπίπτουν όχι μόνο τα έργα που έχουν νόμιμα αποτυπωθεί σε κάποιο υλικό φορέα, αλλά και τα έργα που έχουν γίνει νόμιμα προσιτά στο κοινό με ραδιοηλεκτρονική μετάδοση ή άλλο τρόπο παρουσίασης, ανεξάρτητα αν έχει προηγηθεί κάποια υλική ενσωμάτωση. Αν το πεδίο εφαρμογής του άρθρου αυτού περιοριζόταν μόνο στα έργα που έχουν εγγραφεί σε υλικό φορέα ήχου ή/και εικόνας, θα έπρεπε αυτό να προκύπτει ρητά από το νόμο και να μην είχε χρησιμοποιηθεί ο όρος δημοσίευση. (Καλλινίκου, ο.π., σελ. 136).

²⁹ Βλ. υπ.σημ. υπ.αριθμ. 8.

³⁰ Κατά τον *Claude Masouye* στο *guide to the Berne Convention for the protection of literary and artistic works*, WIPO publications, σελ. 615 η αναπαραγωγή αποτελεί την πεμπουσία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

³¹ Κουμάντος, Πνευματική ιδιοκτησία, ό.π. σελ. 207-208.

³² Για τον ψηφιακό τρόπο αναπαραγωγής βλ. *Μ.Θ. Μαρίνος*, Λογισμικό (Software) - Νομική προστασία και συμβάσεις II σελ. 164 επ.

αδιάφορη είναι η ύλη επί της οποίας γίνεται η αναπαραγωγή, ακόμη κι αν αυτή από αυτή της πρώτης υλικής ενσωμάτωσης. Χαρακτηριστικά βλ. το τελευταίο παράδειγμα της ενότητας Β. Αναπαραγωγή του έργου υπάρχει κι όταν το έργο αναπαράγεται ύστερα από διασκευή· η αναπαραγωγή αφορά τότε και το αρχικό και το διασκευασμένο έργο³³.

Στα αρχιτεκτονικά έργα η αναπαραγωγή συνήθως γίνεται με δύο τρόπους: τα αρχιτεκτονικά σχέδια μπορούν να αποτελέσουν είτε αντικείμενο αναπαραγωγής άλλων σχεδίων, φωτογραφιών ή εικόνων, είτε να χρησιμεύσουν για την κατασκευή άλλου ομοίου αρχιτεκτονικού κτιρίου³⁴.

E.5. Ιδιωτική χρήση

Το άρθρο 18 δεν περιέχει αυθεντική ερμηνεία του όρου “ιδιωτική χρήση”. Απλώς στο εδάφιο β’ της πρώτης παραγράφου ορίζεται ότι “δεν αποτελεί ιδιωτική χρήση ή χρήση στο πλαίσιο μιας επιχείρησης ή μιας υπηρεσίας ή ενός οργανισμού”· εισάγεται έτσι ένα αμάχητο τεκμήριο σύμφωνα με το οποίο η χρήση στο πλαίσιο λειτουργίας ενός “μεγάλου χρήστη”³⁵ δεν μπορεί να είναι ιδιωτική.

Αντίθετα με τον όρο “ιδιωτική χρήση”, ο νομοθέτης στο άρθρο 3 παρ. 2 ορίζει την έννοια “δημόσια χρήση ή εκτέλεση ή παρουσίαση” ως αυτή η οποία “κάνει το έργο προσιτό σε κύκλο προσώπων ευρύτερο από το στενό κύκλο της οικογενείας και το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον, ανεξαρτήτως από το εάν τα πρόσωπα αυτού του ευρύτερου κύκλου βρίσκονται στον ίδιο ή σε διαφορετικούς χώρους.

Εξ αντιδιαστολής, λοιπόν, προκύπτει ότι ιδιωτική είναι η χρήση που κάνει το έργο προσιτό στο στενό οικογενειακό κύκλο του χρήστη και στο άμεσο κοινωνικό του περιβάλλον. Κατά μείζονα λόγο είναι πάντα ιδιωτική η προσωπική χρήση του έργου³⁶. Τέτοια παραδείγματα προσωπικής χρήσης είναι η μελέτη ενός βιβλίου, ο

³³ *Κουμάντος*, πνευματική ιδιοκτησία, ό.π. σελ. 208-209.

³⁴ *Καλλινίκου*, ό.π. σελ. 62-63, *Κουμάντος*, πνευματική ιδιοκτησία, ό.π. σελ. 209, *Κοτσιρής Λάμπρος*, Δίκαιο Πνευματικής ιδιοκτησίας, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 68 επ.

³⁵ “Εισηγητική έκθεση” όπως αυτή παρατίθεται στον *Μαλακάση Α.*, Η πνευματική ιδιοκτησία - Νόμος 2121/1993 και Εισηγητική έκθεση, Αθήνα, 1994 σελ. 83.

³⁶ Για αυτήν ο *Κουμάντος*, Πνευματική ιδιοκτησία, ό.π. σελ. 288, προτιμά τον όρο παθητική. Προτείνουμε για το ίδιο είδος χρήσης το κατηγορημα “προσωπικός” με το επιχείρημα ότι είναι ποιοτικά αφόρτιστος συγκριτικά με το αρνητικό επίθετο “παθητικό”. Άλλωστε, ακόμα και η ανάγνωση, πολύ περισσότερο η μελέτη ενός βιβλίου δεν είναι ολοκληρωτικά παθητική, αφού απαιτείται οπωσδήποτε η εγρήγορση των πνευματικών αισθητήρων του αναγνώστη.

θαυμασμός ενός εικαστικού έργου, ο δανεισμός μιας κασέτας. Η ελευθερία αυτή στην προσωπική χρήση του πνευματικού δημιουργήματος, δεν αποτελεί περιορισμό της πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά μάλλον το φυσικό της όριο³⁷. Πράγματι η προσωπική χρήση του πνευματικού έργου, πραγματώνει έναν από τους δύο βασικούς σκοπούς του δημιουργού, την πλήρωση της έμφυτης ανάγκης που νιώθει για επικοινωνία του με το κοινό.

Σύμφωνα με την παραπάνω ερμηνεία του όρου ιδιωτική είναι η χρήση που κάνει προσιτό το έργο στο στενό οικογενειακό κύκλο του χρήστη. Η χρησιμοποίηση του όρου “στενός” επιβάλλει εδώ τη συστατική προσέγγιση της έννοιας οικογενειακός κύκλος, έτσι ώστε να μην αρκεί απλώς η ύπαρξη συγγενικού δεσμού, αλλά επιπρόσθετα να απαιτείται η ύπαρξη και στενής κοινωνικής σχέσης. Πάντως αναμφίβολα εντάσσονται εδώ ο σύζυγος, τα παιδιά και οι γονείς του χρήστη.

Ερμηνευτικά προβλήματα μπορεί να προκύψουν κατά τον προσδιορισμό της έννοιας “άμεσο κοινωνικό περιβάλλον”. Ο όρος είναι υπερβολικά σχετικός, καθόσον εντελώς διαφορετικό ποσοτικά είναι το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον ενός πολιτικού, ενός διάσημου καλλιτέχνη ή ενός γνωστού αθλητή και ενός μέσου ανθρώπου. Πάντως κι εδώ η χρησιμοποίηση του όρου “άμεσος”, σε συνδυασμό με το εξαιρετικό της διάταξης, επιτάσσει τη συστατική ερμηνεία της. Αναμφίβολα κι εδώ εντάσσονται οι οικιακοί βοηθοί, οι γραμματείς ελεύθερων επαγγελματιών, οι ασκούμενοι δικηγόροι και γενικότερα όλοι αυτοί οι οποίοι χαρακτηρίζονται από μια ιδιαίτερη κοινωνική επαφή με το χρήστη. Η εξειδίκευση του όρου θα γίνει κατά περίπτωση από τα δικαστήρια. Ωστόσο, σε περίπτωση αμφιβολίας είναι ορθότερο να αποφεύγεται η υπαγωγή στην αόριστη έννοια, προς ωφέλεια του δημιουργού.

Ε.6. Λοιπές περιπτώσεις

Προκειμένου περί ενεργοποίησης της έννομης συνέπειας του άρθρου 18, δηλαδή της επιτρεπόμενης συμπεριφοράς που συνίσταται στην αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η νομοτυπική μορφή θέτει ακόμα δύο προϋποθέσεις: να πρόκειται για έργο νομίμως δημοσιευμένο και η αναπαραγωγή να γίνεται από τον ίδιο το χρήστη.

Ε.6.α. Δημοσίευση

Αναφορικά με την πρώτη προϋπόθεση, είναι χρήσιμο να επισημανθεί ότι ως δημοσίευση εννοείται κάθε τρόπος με τον οποίο το έργο καθίσταται προσιτό στο κοι-

³⁷ *Κουμάντος Γ. Πνευματική Ιδιοκτησία, ό.π. σελ. 288.*

νό³⁸. Πάντως η διεθνής σύμβαση της Βέρνης δίνει στον όρο πολύ στενότερο ορισμό και δεν εντάσσει σε αυτόν τους λεγόμενους “φευγαλέους” τρόπους παρουσίασης του έργου στο κοινό, όπως είναι η θεατρική ή κινηματογραφική παράσταση, η δημόσια εκτέλεση και απαγγελία, η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση ή η έκθεση. Πάντως είναι ορθότερο να γίνει δεκτή η πρώτη άποψη³⁹ όπως αυτή διαπλάστηκε από την ελληνική επιστήμη. Νόμιμη είναι η δημοσίευση που έγινε βέβαια με την άδεια του δημιουργού.

Ε.6.Β. Αναπαραγωγή από τον ίδιο το χρήστη

Η δεύτερη, εδώ εξεταζόμενη, προϋπόθεση, συνίσταται στην πραγματοποίηση της αναπαραγωγής από τον ίδιο το χρήστη. Αυτή η προϋπόθεση πληρούται, όταν, αφενός, η αναπαραγωγή γίνεται κατά κυριολεξία από τον ίδιο το χρήστη, δηλαδή όταν αυτός χρησιμοποιεί τις σωματικές του δυνάμεις (όταν π.χ. αντιγράφει με τα χέρια του το άρθρο που τον ενδιαφέρει από ένα βιβλίο), αφετέρου δε, όταν αυτός εξουσιάζει φυσικά (κατοχή) τα υλικά μέσα αναπαραγωγής, ανεξάρτητα από το γεγονός εάν είναι νομέας ή κύριος αυτών, βέβαια, κατά μείζονα λόγο και σ’ αυτή την περίπτωση. Αντίθετα, δεν πληρούται αυτή η προϋπόθεση, όταν η αναπαραγωγή ανατίθεται σε τρίτους⁴⁰, όπως είναι τα φωτοτυπικά κέντρα ή τα καταστήματα κασετών, δίσκων και cd, τα οποία συχνότατα προβαίνουν σε αναπαραγωγή έργων κατά παραγγελία πελατών τους.

Στ. Όρια ιδιωτικής αναπαραγωγής

Η παρ. 2 του άρθρου 18 χαράζει τα επιτρεπόμενα όρια της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση. Συγκεκριμένα αυτή απαγορεύεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, όταν εμποδίζεται η κανονική εκμετάλλευση του έργου ή βλάπτονται τα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού. Η διατύπωση αυτή εναρμονίζεται

³⁸ Καλλινίκου, ό.π. σελ. 50

³⁹ Η οποία βέβαια προσφέρει εκτενέστερη προστασία και στο δημιουργό.

⁴⁰ Εδώ πιστεύω ότι η γραμματική ερμηνεία, με επικουρική συνδρομή του επιχειρήματος σκοπού περί προστασίας του δημιουργού, είναι απόλυτα δεσμευτική και ως “τρίτος” πρέπει να θεωρείται οποιοσδήποτε άλλος εκτός του χρήστη. Η ερμηνευτική εκδοχή κατά την οποία η προϋπόθεση αυτή πληρούται ακόμα κι όταν η αναπαραγωγή ανατίθεται σε τρίτους εφόσον όμως αυτοί ανήκουν στο στενό οικογενειακό ή κοινωνικό κύκλο του χρήστη και την πραγματοποιούν προς όφελος αυτού, έχει υπέρ της επιχειρήματα συστηματικά, οδηγεί όμως σε μια ανεπίτρεπτη διασταλτική ερμηνεία, εν όψει πάντα του περιοριστικού χαρακτήρα του άρθρου 18.\

πλήρως με την 2η παραγ. του άρθρου 9 της διεθνούς σύμβασης της Βέρνης. Η εξεταζόμενη εδώ παράγραφος επιβάλλει την ακόλουθη λογική διεργασία⁴¹: εάν η αναπαραγωγή εμποδίζει την κανονική εκμετάλλευση του έργου, τότε αυτή δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση. Εάν δεν την εμποδίζει, το επόμενο βήμα είναι να εξετάσουμε εάν βλάπτονται από αυτή τα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού. Εάν ούτε και ούτε συντρέχει τότε καθίσταται εφικτή η εφαρμογή του άρθρου 18 παρ. 1.

Συνήθης περίπτωση παρεμπόδισης της κανονικής εκμετάλλευσης του έργου συντρέχει, όταν εξαιτίας της ιδιωτικής αναπαραγωγής, ματαιώνεται η προμήθεια ενός ακόμα αντιτύπου του έργου, όταν δηλαδή αναπαράγεται καθ' ολοκληρίαν το πνευματικό δημιούργημα. Από αυτή τη διαπίστωση δεν είναι σωστό να συναχθεί αμάχητα το συμπέρασμα ότι η αναπαραγωγή ολόκληρου του έργου αυτομάτως αποκλείει την εφαρμογή του άρθρου 18 παρ. 1. Αυτό, όπως επίσης και η επίκληση της βλάβης των νομίμων συμφερόντων του δημιουργού είναι ζήτημα αξιολόγησης και στάθμισης πραγματικών περιστατικών, όπως αυτά υπάγονται στις ανωτέρω αόριστες έννοιες, και κρίνεται κατά περίπτωση.

Ο ίδιος ο νόμος ενδεικτικά (ιδίως) αναφέρει τρεις περιπτώσεις που συνιστούν παρεμπόδιση στην κανονική εκμετάλλευση του έργου⁴². Αυτές είναι: i) η αναπαραγωγή αρχιτεκτονικού έργου σε μορφή κτιρίου ή άλλης παρεμφερούς κατασκευής, ii) η αναπαραγωγή με τεχνικά μέσα έργου των εικαστικών τεχνών που κυκλοφορεί σε περιορισμένο αριθμό⁴³ iii) η γραφική παράσταση μουσικού έργου.

Όπως ήδη έχει επισημανθεί η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση αποτελεί περιορισμό του περιουσιακού δικαιώματος του δημιουργού. Σ' αυτόν τον περιορισμό αντιστοιχεί η γέννηση ενός δικαιώματος για το χρήστη, του δικαιώματος της ιδιωτικής αναπαραγωγής. Βεβαίως αυτό το δικαίωμα τελεί υπό τον περιορισμό της κατάχρησής του κατά το άρθρο 281 Α.Κ.

Z. Εύλογη αμοιβή

Ενώ η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση χωρίς τη χρήση τεχνικών μέσων (χειροποίητη) είναι πλήρως ελεύθερη, με την τρίτη παρ. του άρθρου 18 εισάγεται για

⁴¹ *Davies*, ό.π., σελ. 69-70

⁴² Αυτές οι περιπτώσεις πρέπει να θεωρηθούν αμάχητα τεκμήρια παρεμπόδισης της κανονικής εκμετάλλευσης του έργου ή βλάβης των νομίμων συμφερόντων του δημιουργού.

⁴³ Άδικη εδώ η κριτική του *Μαλακάση*, ό.π. σελ. 27. Κατά μείζονα λόγο εφαρμόζεται η διάταξη όταν το έργο των εικαστικών τεχνών κυκλοφορεί σε ένα και μόνο πρωτότυπο.

πρώτη φορά στον ελληνικό χώρο, η υποχρέωση καταβολής εύλογης αμοιβής^{44 45} στο δημιουργό του έργου και σε δικαιούχους συγγενικών δικαιωμάτων, εφόσον για την ελεύθερη (δηλ. χωρίς την άδεια του δημιουργού) αναπαραγωγή του έργου χρησιμοποιήθηκαν τεχνικά μέσα, όπως συσκευές εγγραφής ήχου ή εικόνας, ή ήχου και εικόνας, φωτοτυπικά μηχανήματα, χαρτί κατάλληλο για φωτοτυπίες ή ηλεκτρονικοί υπολογιστές. Ο συμβιβασμός των συμφερόντων, για τον οποίο έγινε λόγος παραπάνω, είναι εδώ ευδιάκριτος. Στο δικαίωμα του χρήστη η αναπαραγωγή προς ιδιωτική χρήση, χωρίς την άδεια του δημιουργού, αντιστοιχεί ενοχικό δικαίωμα του δημιουργού προς εύλογη αμοιβή.

Ο ίδιος ο νομοθέτης προχώρησε στον καθορισμό του “εύλογου” της αμοιβής, έτσι ώστε αυτή να μην εξαρτάται από την αβέβαιη ορθότητα κρίση ενός τρίτου. Η αμοιβή ορίζεται σε 6% της αξίας των συσκευών εγγραφής ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας και των μαγνητικών ταινιών ή άλλων υλικών φορέων, 4% της αξίας των φωτοτυπικών συσκευών και του χαρτιού κατάλληλου για φωτοτυπίες και 2% της αξίας των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Ο νόμος θέτει τον κανόνα ότι σε κάθε περίπτωση ο υπολογισμός γίνεται κατά την εισαγωγή ή τη διάθεση από το εργοστάσιο ή τη χονδρική ή λιανική πώληση.

Η αμοιβή καταβάλλεται από τους παραγωγούς ή τους εισαγωγείς ή τους εμπόρους των αντικειμένων αυτών και σημειώνεται στο τιμολόγιο, εισπράττεται δε από οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης, που καλύπτουν εν όλω ή εν μέρει με την ενδιαφερόμενη κατηγορία δικαιούχων, οι οποίοι και επιλέγουν τον οφειλέτη. Το άρθρο 3 της 1 παρ. του Ν.2435/1996 προσέθεσε 10η παράγραφο στο άρθρο 18 του Ν.2121/1993 σύμφωνα με την οποία σε περίπτωση κατά την οποία για την καταβολή της εύλογης αμοιβής επιλέγεται ο εισαγωγέας, είτε πρόκειται για εισαγωγή, είτε για ενδοκοινοτική απόκτηση των αναφερομένων στην παρ. 3 του άρθρ. 18 του Ν.2121/1993 υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας ή άλλων τεχνικών μέσων, η αμοιβή υπολογίζεται επί της αξίας που αναγράφεται στο τιμολόγιο του

⁴⁴ Η εύλογη αυτή αμοιβή προσομοιάζει με φόρο ή ακριβέστερα με φόρο ύπερ τρίτου, χωρίς όμως αυτό πράγματι να ισχύει. Και μόνο η διαφορετική ονομασία που προέβλεψε για αυτή ο νομοθέτης αρκεί για να επιβεβαιώσει τον “ιδιώνυμο” χαρακτήρα της εύλογης αμοιβής. Έτσι *Κουμάντος*, Πνευματική ιδιοκτησία, ό.π., σελ. 228, Antonio Delgado, ό.π., σελ. 52.

⁴⁵ Αυτή η εύλογη αμοιβή, κατά το Γαλλικό Ακυρωτικό στην απόφασή του επί της υπόθεσης *Techni import professionnel V Societe pur la remuneration de la copie privee sonore* (SORECOP) στο E.C.C. 1995 σελ. 393, δεν αποτελεί περιορισμό κατά την εισαγωγή εισαγόμενων κασσετών.

ξένου οίκου, η δε προβλεπόμενη από το παρόν άρθρο σημείωση επί του τιμολογίου διάθεσης των εν λόγω υλικών φορέων και τεχνικών μέσων και αναφέρει απλώς ότι στην τιμή διάθεσης περιλαμβάνεται και η υπολογισθείσα επί της ανωτέρω αξίας αμοιβή της παρ. 3 του άρθρου 18 του Ν.2121/1993. Η αμοιβή καθίσταται απαιτητή τρεις (3) μήνες από την εισαγωγή.

Οφειλέτες λοιπόν της διαμορφούμενης ενοχικής σχέσης είναι οι παραγωγοί, οι εισαγωγείς ή οι έμποροι (το δικαίωμα επιλογής αφιέται στο δανειστή) ενώ δανειστές είναι οι δημιουργοί όχι βέβαια οι ίδιοι αλλά οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης και προστασίας των συμφερόντων αυτών. Προκειμένου ένας οργανισμός συλλογικής διαχείρισης να ασκήσει τα δικαιώματα των δημιουργών ή άλλων δικαιούχων είναι απαραίτητη η ύπαρξη ενός ελαχίστου επιπέδου αντιπροσωπευτικότητας της κατηγορίας προς όφελος της οποίας ενεργεί. Εφόσον υπάρχουν περισσότεροι του ενός οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης, οι οποίοι ασκούν τα δικαιώματα των μελών τους, το καταβλητέο ποσό κατανέμεται σ'αυτούς κατά αναλογία της αντιπροσωπευτικότητας του καθενός.

Η αμοιβή που εισπράττεται από την παραγωγή ή την εισαγωγή ή την πώληση συσκευών εγγραφής και υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας κατανέμεται⁴⁶ κατά 55% στους πνευματικούς δημιουργούς, 25% στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες και 20% στους παραγωγούς γραμμένων μαγνητικών ταινιών ή άλλων υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας. Η αμοιβή που εισπράττεται από την παραγωγή ή την εισαγωγή ή την πώληση φωτοτυπικών μηχανημάτων, χαρτιού κατάλληλου για φωτοτυπίες και ηλεκτρονικών υπολογιστών κατανέμεται εξ ημισείας μεταξύ των πνευματικών δημιουργών και των εκδοτών εντύπων. Η κατανομή αυτή γίνεται σύμφωνα με την εκτίμηση του νομοθέτη για τη συμβολή της κάθε κατηγορίας δικαιούχων στη δημιουργία και την παραγωγή του αναπαράγόμενου έργου.

Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 3 ορίζει ότι οι αναγκαίες λεπτομέρειες της καταβολής και της διανομής στις διάφορες κατηγορίες ή υποκατηγορίες της ίδιας κατηγορίας δικαιούχων μπορεί να οριστούν με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του υπουργού πολιτισμού. Μέχρι σήμερα αυτό το προεδρικό διάταγμα δεν έχει εκδοθεί. Βέβαια η διοικητική ευχέρεια έκδοσης του προεδρικού διατάγματος οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αυτή δεν είναι απαραίτητη για την εφαρμο-

⁴⁶ Η κατανομή γίνεται ανάλογα με την πιθανή χρήση των αντικειμένων που μπορεί να χρησιμοποιηθούν για την ιδιωτική αναπαραγωγή (*Κουμάντος*, πνευματική ιδιοκτησία, ό.π., σελ. 228)

γή του άρθρου περί εύλογης αμοιβής, αλλά αυτό εφαρμόζεται κατά τις ρυθμίσεις των τελικών μεταβατικών διατάξεων (άρθρα 67-77 του Ν.2121/1993).

Πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με την αρχική διατύπωση της διάταξης το προεδρικό διάταγμα μπορούσε να προβλέψει και τη διάθεση των εισπραττόμενων ποσών ή μέρους αυτών για κοινωνικούς ή πολιτιστικούς σκοπούς. Η ρύθμιση αυτή προκάλεσε έντονες συζητήσεις κατά τη διάρκεια της κοινοβουλευτικής διαδικασίας και τελικά διεγράφη, οπότε με το ισχύον καθεστώς η είσπραξη δεν μπορεί να κατευθύνεται, απευθείας, σε κανένα πολιτιστικό ή κοινωνικό σκοπό⁴⁷. Πάντως αυτή η δυνατότητα επιτρέπεται στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης, εφόσον τα μέλη τους συναινούν σε αυτή.

Η διάρκεια της συμμετοχής στη διανομή της εύλογης αμοιβής εύκολα ορίζεται για τους δημιουργούς και τους κληρονόμους τους: όση η διάρκεια της ζωής του δημιουργού και εβδομήντα χρόνια μετά το θάνατο του (άρθρο 29). Αντίθετα δυσκολίες δημιουργεί ο προσδιορισμός της διάρκειας της συμμετοχής στη διανομή των άλλων κατηγοριών δικαιούχων, γιατί η διάρκεια του συγγενικού τους δικαιώματος ορίζεται χωριστά για την κάθε πράξη που θεμελιώνει το δικαίωμα αυτό (άρθρο 52 περ.δ). Δεδομένου όμως ότι η συμμετοχή στη διανομή της εύλογης αμοιβής δε σχετίζεται με ορισμένη πράξη του δικαιούχου, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι μεν ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες συμμετέχουν στη διανομή ενόσω ζούν, ενώ οι παραγωγοί και οι εκδότες ενόσω διατηρούν την ιδιότητα αυτή.

Το σύστημα αυτό της εύλογης αμοιβής καθιερώνει, κατά την κρατούσα γνώμη, μια μορφή έμμεση νόμιμης άδειας⁴⁸. Η άδεια αυτή είναι νόμιμη, ακριβώς επειδή το δικαίωμα ιδιωτικής αναπαραγωγής παρέχεται, πληρουμένων των σχετικών προϋποθέσεων, από τον ίδιο το νόμο κι όχι από το δικαιούχο του περιουσιακού δικαιώματος, έμμεση δε γιατί ο άμεσα ωφελούμενος από την αναπαραγωγή, ο χρήστης, είναι πρόσωπο διαφορετικό από τον υποχρεωμένο προς καταβολή της εύλογης αμοιβής (εισαγωγέας, έμπορος ή παραγωγός)⁴⁹. Το πρόβλημα που προκύπτει είναι εάν, στην περίπτωση που ο υποχρεούμενος προς καταβολή της εύλογης αμοιβής δεν την καταβάλει, αίρεται η νόμιμη άδεια οπότε και ο χρήστης ενέχεται αστικά ή και ποινικά κατά τα άρθρα 65 και 66 του Ν.2121/1993⁵⁰. Ακόμα και σε αυτή την

⁴⁷ Πρακτικά ολομέλειας βουλής, 9 Δεκ. 1992, σελ. 2117-2119.

⁴⁸ Καλλινίκου, ό.π. σελ. 138.

⁴⁹ Βέβαιο το οικονομικό βάρος της εύλογης αμοιβής βαρύνει το χρήστη, αφού το ποσοστό αυτής ενσωματώνεται στην τιμή του προϊόντος (τεχνικού μέσου ή υλικού φορέα) που αγοράζει ο χρήστης.

⁵⁰ Το ζήτημα αυτό έχει απασχολήσει την ισπανική θεωρία και εν μέρει την έχει οδηγή-

περίπτωση, έτσι ώστε να μην εισάγουμε διάσπαση στο σύστημα της νόμιμης άδειας είναι ορθότερο ότι η άδεια εξακολουθεί να ισχύει εκ του νόμου, ο χρήστης τηρουμένων των υπόλοιπων προϋποθέσεων έχει προβεί σε συμπεριφορά που εμπίπτει στο άρθρο 18, απλώς οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης διατηρούν, έναντι των οφειλετών τους, το δικαίωμα αναζήτησης της εύλογης αμοιβής.

Αναφορικά με την εύλογη αμοιβή, προκύπτει το ζήτημα εάν από τις ρυθμίσεις του ελληνικού δικαίου προστατεύονται και οι δημιουργοί εκείνων των κρατών στα οποία δεν προβλέπεται ανάλογη ρύθμιση. Ειδικότερα εάν τα εισπραττόμενα ποσά της εύλογης αμοιβής θα πρέπει να διανέμονται και στους υπηκόους των κρατών αυτών. Έχει υποστηριχτεί⁵¹ στη θεωρία η άποψη ότι σύμφωνα με τις αρχές της αμοιβαιότητας και της εθνικής μεταχείρισης και για λόγους ουσιαστικής ισότητας των δημιουργών, οι υπήκοοι - δημιουργοί κρατών στα οποία δεν προβλέπεται το σύστημα της εύλογης αμοιβής δεν πρέπει να προστατεύονται από την ελληνική ρύθμιση ή από ανάλογες εθνικές ρυθμίσεις. Ορθότερη πάντως φαίνεται η αντίθετη εκδοχή, επικυρωμένη και από το ΔΕΚ στην υπόθεση *Phil Collins*^{52 53}, σύμφωνα με την οποία οι δημιουργοί - υπήκοοι κρατών - μελών της Ε.Ε., ανεξάρτητα από το γεγονός εάν προβλέπονται από τις εθνικές νομοθεσίες ανάλογες διατάξεις, προστατεύονται από τις εθνικές ρυθμίσεις, οπότε και δικαιούνται να συμμετέχουν στη διανομή των ποσών που εισπράττονται στο πλαίσιο της εύλογης αμοιβής. Θεμέλιο αυτής της πρότασης είναι το άρθρο 6 παρ. 1 της Συνθήκης Ρώμης-ΕΟΚ, όπως αυτή τροποποιήθηκε από τη Συνθήκη Μάαστριχ, περί της απαγόρευσης της διάκρισης των πολιτών λόγω της ιθαγένειας τους μέσα στην Ένωση.

Ο νομοθέτης, όπως ήδη είδαμε, επέλεξε ως αρμόδιο όργανο για την είσπραξη της εύλογης αμοιβής των δημιουργών τους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης, που καλύπτουν εν όλω ή εν μέρει την ενδιαφερόμενη κατηγορία δικαιούχων, οι οποίοι και επιλέγουν τον οφειλέτη. Η λειτουργία, οι αρμοδιότητες, οι σχέσεις χρηστών και δημιουργών με τους οργανισμούς αυτούς ρυθμίζονται από τον 2121/1993 στα άρθρα 54 επ. Ειδικά όμως για το ζήτημα της είσπραξης της εύλογης αμοιβής των δικαιούχων

σει στο συμπέρασμα - κατ'ερμηνεία όμως διαφορετικών στο περιεχόμενο διατάξεων από τις ελληνικές - ότι σε περίπτωση μη καταβολής της εύλογης αμοιβής θεσπίζεται για το χρήστη σιωπηρά δικαίωμα ελεύθερης χρήσης και στους δημιουργούς γεννιέται δικαίωμα αποζημίωσης από αυτή τη χρήση, στο μέτρο που θίγονται τα νόμιμα συμφεροντά τους. (*Antonio Delgado*, ό.π., σελ. 60).

⁵¹ *Κουμάντος*, ό.π. σελ. 230-31

⁵² C-92/92

⁵³ Αναλυτικά για αυτή την απόφαση βλ. *Κοριατοπούλου - Αγγελή Πιερρίνα*, Ένα βήμα στην εξομοίωση των ευρωπαίων, Ε.Εμπ.Δ. 995, σελ. 152 επ.

εξαιτίας αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση, ο νομοθέτης με το άρθρο 3 παρ. 1 του Ν.2435/1996 θέλησε να συμπληρώσει το άρθρο 18 του Ν.2121/1993. Άλλωστε οι ρυθμίσεις αυτές αποτελούν λογικά τις απαραίτητες πραγματικές προϋποθέσεις, η πλήρωση των οποίων επιτρέπει την εφαρμογή του άρθρου 55 παρ. 1 εδ. δ., του άρθρου δηλαδή που επαναλαμβάνει την αρμοδιότητα των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης προς είσπραξη και διανομή της εύλογης αμοιβής. Σκοπός αυτών των διατάξεων, που έχουν περισσότερο “τεχνικό” χαρακτήρα, είναι η πρόληψη των διενέξεων ή η εν πάση περιπτώσει ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης και των οφειλετών της εύλογης αμοιβής.

Η παρ. 4, πλέον, του άρθρου 18 προβλέπει ότι κάθε οργανισμός συλλογικής διαχείρισης έχει δικαίωμα να ζητήσει οποτεδήποτε από οποιονδήποτε οφειλέτη, κοινοποιώντας του σχετική γραπτή πρόσκληση να δηλώσει εγγράφως και υπευθύνως κατά το Ν.1599/1986 προς τον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας⁵⁴: α) την συνολική αξία των συσκευών εγγραφής ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, φωτοτυπικών μηχανημάτων, χαρτιού κατάλληλου για φωτοτυπίες, ηλεκτρονικών υπολογιστών ή άλλων τεχνικών μέσων τα οποία χρησιμοποιούνται για την αναπαραγωγή έργου και τα οποία κατά περίπτωση εισήγαγε ή διέθεσε ή επώλησε και β) ότι αυτή είναι πράγματι η συνολική αξία χωρίς καμία απόκρυψη. Μέσα σε (1) ένα μήνα από την κοινοποίηση της σχετικής πρόσκλησης ο οφειλέτης υποχρεούται να υποβάλλει στον Ο.Π.Ι. την ως άνω υπεύθυνη δήλωση υπογραμμένη από τον ίδιο, όταν πρόκειται για ατομική επιχείρηση, ή από τον κατά το καταστατικό εκπρόσωπό του, όταν πρόκειται για εταιρία.

Επί όλων αυτών των διαδικαστικών ρυθμίσεων αξίζει μόνο να σημειωθεί ότι επιβάλλεται μια έγγραφη διαδικασία (γραπτή πρόσκληση, γραπτή και υπεύθυνη δήλωση), προκειμένου να διασφαλιστεί η αλήθεια των δηλούμενων από τον οφειλέτη στοιχείων, καθώς ο έλεγχος αυτών, δεδομένης της γραπτής δήλωσης του οφειλέτη και αντιπαράθεσης της με τα αποτελέσματα ενδεχόμενης έρευνας, καθίσταται ευκολότερος. Επίσης, με τη θέσπιση της διαδικασίας εγγραφής οποιαδήποτε αποδεικτική διαδικασία διευκολύνεται επαρκώς.

Η παρ. 5 του άρθρου 18 συνεχίζει επισημαίνοντας ότι οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης δεν δικαιούνται να ζητήσουν από τον ίδιο οφειλέτη την υποβολή νέας υπεύθυνης δήλωσης πριν παρέλθουν (6) έξι μήνες τουλάχιστον από την υποβολή της αμέσως προηγούμενης. Ρατίο αυτής της διάταξης είναι να μην υποβάλλονται οι οφειλέτες στην παραπάνω, αν όχι και χρονοβόρα, σίγουρα όμως επιβαρυντική για τη λειτουργία τους διαδικασία. Άλλωστε ο νομοθέτης εκτίμησε ότι σε χρονικό διά-

⁵⁴ Άρθρο 69 του Ν.2121/1993 σε συνδυασμό με το Π.Δ. 311/1994 (ΦΕΚ Α' 165).

στημα έξι μηνών οι κοστολογικές διαφοροποιήσεις δε μπορεί να είναι τόσο μεγάλες, ώστε να απαιτείται εκ νέου η διαπίστωση της αξίας των στοιχείων που εδώμας ενδιαφέρουν.

Η παρ. 6 ορίζει ότι αν ο οφειλέτης δε συμμορφωθεί με την υποχρέωση υποβολής της υπεύθυνης δήλωσης που αναφέρεται παραπάνω, το μονομελές πρωτοδικείο, δικάζον κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, διατάζει την άμεση εκ μέρους του κληθέντος υποβολή της υπεύθυνης δήλωσης με την απειλή, σε κάθε περίπτωση μη συμμόρφωσής του, χρηματικής ποινής υπέρ του αιτούντος οργανισμού συλλογικής διαχείρισης ενός (1) μέχρι δέκα (10) εκατομμυρίων δραχμών. Εδώ σαφώς προκύπτει ότι ο νομοθέτης άμεσα και γρήγορα, για αυτό το λόγο επιλέγει τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, θέλει να υποχρεώσει τον οφειλέτη να ανταποκριθεί στην υποχρέωσή του προς παροχή υπεύθυνης και ειλικρινούς δήλωσης απειλώντας χρηματική ποινή σεβαστού ύψους.

Η παρ. 7 προβλέπει ότι αν ο οφειλέτης μέσα σε προθεσμία είκοσι (20) ημερών από τη δημοσίευση της παραπάνω (παρ. 6) απόφασης, δε συμμορφωθεί με την υποχρέωση υποβολής της υπεύθυνης δήλωσης, αίρεται ως προς αυτόν, ανεξάρτητα από κάθε άλλη κύρωση, ο χρονικός περιορισμός των έξι μηνών κατά τα ανωτέρω, και οποιοσδήποτε οργανισμός συλλογικής διαχείρισης δικαιούται να ζητήσει από αυτόν υποβολή υπεύθυνης δήλωσης κάθε μήνα. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται ως προς κάθε μια υπεύθυνη δήλωση οι διατάξεις της αμέσως προηγούμενης παραγράφου. Αυτή η ρύθμιση ουσιαστικά εισάγει ως κύρωση σε μια ενδεχόμενη μη συμμόρφωση του οφειλέτη στην απόφαση του μονομελούς πρωτοδικείου την άρση του χρονικού περιορισμού των έξι μηνών και την παροχή της ευχέρειας στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης να ζητούν από αυτόν υποβολή υπεύθυνης δήλωσης κάθε μήνα. Πάντως στην περίπτωση που το κέρδος του οφειλέτη από ενδεχόμενη απόκρυψη στοιχείων είναι μεγαλύτερο από την προβλεπόμενη χρηματική ποινή, ακόμα κι αν αυτή επιβληθεί ξανά στο μέλλον, τότε ίσως αυτή η διάταξη να εμφανίζεται εξαιρετικά επιεικής για τους οφειλέτες και να εισάγει έτσι ένα ρήγμα στην προστασία των δικαιούχων εύλογης αμοιβής.

Στην παρ. 8 ορίζεται ότι κάθε οργανισμός συλλογικής διαχείρισης με δικές του δαπάνες, δικαιούται να ζητήσει τον έλεγχο της ακρίβειας του περιεχομένου οποιασδήποτε υπεύθυνης δήλωσης από έναν ορκωτό λογιστή που ορίζεται από τον Ο.Π.Ι. Σε περίπτωση άρνησης του οφειλέτη να δεχθεί τον ανωτέρω έλεγχο, η διενέργεια του διατάσσεται από το μονομελές πρωτοδικείο, σύμφωνα με όσα ορίζονται παραπάνω (δηλαδή με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων και την επιβολή ποινής). Η εκάστοτε έκθεση του ορκωτού ελεγκτή στον Ο.Π.Ι. και αντίγραφο αυτής δικαιούται να λάβει κάθε οργανισμός συλλογικής διαχείρισης. Η διενέργεια νέου ελέγχου κατ'αίτηση άλλων οργανισμών συλλογικής διαχείρισης για την

ίδια δήλωση αποκλείεται. Σκοπός και εδώ της ρύθμισης είναι ο εξαναγκασμός του οφειλέτη προς υποβολή ειλικρινούς δήλωσης.

Η παρ. 9 προβλέπει ότι τα δικαιώματα των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης που αναφέρονται στις προηγούμενες παραγράφους έχουν κατ'αλληλίων και όλες οι επιχειρήσεις που εισάγουν ή παράγουν ή διαθέτουν ή πωλούν τεχνικά μέσα και υλικούς φορείς που υπόκεινται στην αμοιβή του παρόντος άρθρου. Στην περίπτωση διενέργειας ελέγχου από ορκωτό ελεγκτή, η σχετική δαπάνη βαρύνει την επιχείρηση που ζήτησε τη διενέργειά του. Ratio της ρύθμισης είναι η τήρηση ίσων όρων στον ανταγωνισμό ως εξής: Εάν κάποια ανταγωνίστρια του οφειλέτη επιχείρηση έχει την υπόνοια ότι αυτός υποβάλλει αναληθείς δηλώσεις⁵⁵ έχει το δικαίωμα να ζητήσει τον έλεγχο της αληθείας και ακρίβειας αυτών από ορκωτό ελεγκτή. Εάν πράγματι αυτή η υπόνοια δια του ελέγχου επιβεβαιωθεί τότε και ο οφειλέτης θα αντιμετωπίσει τις αστικές και ποινικές κυρώσεις που προβλέπονται από το νόμο και η ανταγωνίστρια επιχείρηση θα αποκαταστήσει την ανταγωνιστική της θέση.

Η. Διεθνές επίπεδο

Το ζήτημα της ιδιωτικής αναπαραγωγής, όπως είναι εύλογο, έχει απασχολήσει τη διεθνή κοινότητα και έχουν υπάρξει προσπάθειες ανάλυσης του και επίλυσης των προβλημάτων που αυτό δημιουργεί. Στη διεθνή σύμβαση Βέρνης-Παρισίου για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων στο άρθρο 9 παρ. 2 υπάρχει η ρύθμιση που δίνει την ευχέρεια στα συμβαλλόμενα μέρη να επιτρέπουν την αναπαραγωγή των έργων σε ορισμένες περιπτώσεις με την προϋπόθεση ότι δεν εμποδίζεται η κανονική εκμετάλλευση του έργου, ούτε βλάπτονται τα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού. Η ελληνική ρύθμιση του άρθρου 18, όπως αναπτύχθηκε παραπάνω, πλήρως εναρμονίζεται με αυτή τη ρήτρα.

Πολύ πρόσφατα, στο πλαίσιο του παγκόσμιου οργανισμού διανοητικής ιδιοκτησίας (WIPO) συγκλήθηκε η διπλωματική διάσκεψη της Γενεύης (2-20 Δεκεμβρίου 1996) η οποία οδήγησε στην ψήφιση δύο νέων διεθνών συνθηκών. Πρόκειται για τη συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία και τη συνθήκη WIPO για τις ερμηνείες-εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα. Ειδικά για το δικαίωμα αναπαραγωγής και τις εξαιρέσεις του, δηλαδή και την αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση, η συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία δεν περιέλαβε σχετική ρύθμιση, ωστόσο έγινε δήλωση που επιβεβαιώνει την εφαρμογή του άρθρου 9 της Διεθνούς σύμβασης της Βέρνης, όσον αφορά την ψηφιακή χρήση των έργων. Η συνθήκη

⁵⁵ Και έτσι αποκομίζει πρόσθετο, παράνομο, όφελος.

WIPO για τις ερμηνείες-εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα γενικά ακολουθεί τις ρυθμίσεις της συνθήκης WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία⁵⁶.

Θ. Κοινοτικό επίπεδο

Το θέμα που εδώ μας απασχολεί έχει γίνει αντικείμενο συζήτησης και έρευνας στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ένωσης τόσο εξαιτίας των προβλημάτων που ανακύπτουν από αυτό, όσο και εξαιτίας της ανάγκης εναρμόνισης αναφορικά με αυτό των επιμέρους εθνικών νομοθεσιών. Ήδη από το 1982 η Επιτροπή της Ε.Κοινότητας διόρισε ως εμπειρογνώμονα τον ειδικό επιστήμονα Gillien Davies προκειμένου να διερευνήσει όλες τις πτυχές του ζητήματος της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση, να συγκρίνει τις κατ'ιδίαν εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών και να προτείνει ειδικό σχέδιο οδηγίας. Η έκθεση αυτή επιδόθηκε στην επιτροπή το 1983 μαζί με την πρόταση σχεδίου οδηγίας⁵⁷. Από τότε, μολονότι το ζήτημα αυτό έχει επανειλημμένως απασχολήσει τα κοινοτικά όργανα και έκδηλα υπάρχει ανάγκη για τη ρύθμιση του συνολικά στο πλαίσιο της Ένωσης, κανένα περαιτέρω βήμα δεν έχει πραγματοποιηθεί, ούτε στις σχετικές με ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας οδηγίες⁵⁸, που μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί, δεν περιέχεται κάποια ειδική ρύθμιση.

Αναφορικά με το ζήτημα της ιδιωτικής αναπαραγωγής κάποια επιμέρους και κατά τρόπο επιγραμματικό στοιχεία θίγονται από την Επιτροπή της Ε.Ε. σχετικά με τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν με βάση την Πράσινη Βίβλο για την πνευμα-

⁵⁶ Για όλα αυτά βλ. *Διονυσία Καλλινίκου*, Τελευταίες εξελίξεις στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων σε διεθνές κοινοτικό και εθνικό επίπεδο, Δ.Ε.Ε. 1/1998, σελ. 6 επ. Επίσης *G.Davies*, ό.π. σελ. 66-73

⁵⁷ Το πλήρες κείμενο, μαζί με παρατηρήσεις επ'αυτού, της πρότασης σχεδίου οδηγίας περιέχεται στον *G.Davies*, ό.π. σελ. 270 επ. Ο νομοθέτης του 2121/1993 οπωσδήποτε έλαβε υπόψη του τα κύρια σημεία αυτής της πρότασης με αποτέλεσμα, εάν αυτή η πρόταση καταλήξει στην έκδοση σχετικής οδηγίας, η Ελλάδα όσον αφορά τουλάχιστο τις θεμελιώδεις ρυθμίσεις, θα έχει ήδη εναρμονισμένο θεσμικό πλαίσιο.

⁵⁸ Ο 91/250 για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών. Ο 92/100 σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης, το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία στον τομέα των προϊόντων της διανοίγας. Ο 93/83 περί συντονισμού ορισμένων κανόνων όσον αφορά το δικαίωμα του δημιουργού και τα συγγενικά δικαιώματα που εφαρμόζονται στις δορυφορικές ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις και την καλωδιακή αναμετάδοση. Ο 93/98 ΕΟΚ περί εναρμόνισης της διάρκειας προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και ορισμένων συγγενών δικαιωμάτων. Ο 96/9 ΕΟΚ για τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων.

τική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα στην κοινωνία των πληροφοριών. Τρεις είναι οι βασικές επισημάνσεις της Επιτροπής:

1. να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος (προσβολής των δικαιωμάτων των δικαιούχων) θέτοντας φραγμό στην τεχνική δυνατότητα ψηφιακής αναπαραγωγής.

2. να γίνει αποδεκτή η λύση της εύλογης αμοιβής, στην περίπτωση που τα κράτη μέλη θεωρήσουν αυτή ως την πιο ενδεδειγμένη προκειμένου να αποζημιώνονται οι δικαιούχοι.

3. να μη ληφθούν άμεσα μέτρα, ώστε υποχρεωτικά να επιβληθεί περιορισμός των τεχνικών δυνατοτήτων αναπαραγωγής, αλλά η όλη κατάσταση να υπόκειται σε συνεχή και αυστηρό έλεγχο⁵⁹.

Η Επιτροπή φαίνεται να προσανατολίζεται και αυτή προς τη λύση της εύλογης αμοιβής, να αποδέχεται σιωπηρά την αδυναμία ουσιαστικού ελέγχου της αναλογικής αναπαραγωγής και να επιδιώκει το φραγμό της ψηφιακής αναπαραγωγής. Οι θέσεις αυτές της Επιτροπής είναι δυνατόν να βρουν απήχηση στα κράτη μέλη της Ένωσης, ειδικά οι δύο πρώτες, αφού τα περισσότερα, κατά το μάλλον ή το ήττον, όπως θα δούμε παρακάτω, έχουν υιοθετήσει σχετικές ρυθμίσεις. Αντιρρήσεις εγείρονται αναφορικά με την τρίτη θέση της Επιτροπής. Πρόκειται για το δογματικό δίλημμα του σύγχρονου δικαίου που συνίσταται στο ερώτημα εάν οι θετικές διατάξεις πρέπει κατά τρόπο απόλυτα ρυθμιστικό να επεμβαίνουν, κατά την εκτίμηση του εκάστοτε νομοθέτη, στην εξέλιξη της σύγχρονης τεχνολογίας, με σκοπό να την περιορίσουν προς όφελος της ολότητας ή και επιμέρους συμφερόντων ή θα πρέπει αυτές να ακολουθούν την τεχνική πρόοδο και μόνο επιλεκτικά και πάντα εκ των υστέρων να ρυθμίζουν ορισμένες μόνο πτυχές της. Η επιλογή της πρώτης εκδοχής ενέχει τον κίνδυνο της *de facto* αχρηστίας των σχετικών διατάξεων και της αντίθεσης αυτών με το διαμορφωμένο περί δικαίου αίσθημα των κοινωνιών. Η επιλογή της δεύτερης εκδοχής ενέχει τον κίνδυνο μετατροπής και υποβιβασμού του δικαίου σε υπηρετή της τεχνολογίας.

Η πλειοψηφία των μελών της Ε.Ε. έχουν ήδη θεσπίσει σύστημα εύλογης αμοιβής των δικαιούχων του περιουσιακού δικαιώματος αναφορικά με την αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση. (Δανία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Αυστρία και Ισπανία) Αντίθετα αυτή τη ρύθμιση δεν έχουν ακολουθήσει μέχρι σήμερα το Βέλγιο, η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και το Ηνωμένο Βασίλειο. Από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες εύλογη αμοιβή προβλέπεται στην έννομη τάξη της

⁵⁹ Για αυτές τις βασικές θέσεις της Επιτροπής βλ. *Paul Edward Geller, Reprography and other processes of mass use*, Rida 1991, σελ. 70

Αυστρίας, της Φινλανδίας και της Ελβετίας. Η Σουηδία έχει προτιμήσει τη θέσπιση φορολογικών ρυθμίσεων για το ζήτημα^{60 61}.

I. Συσχετιζόμενες δραστηριότητες⁶² με την ιδιωτική αναπαραγωγή

I.1. Πειρατεία

Ένας συνοπτικός και παράλληλα περιεκτικός ορισμός της πειρατείας είναι η αναπαραγωγή χωρίς άδεια του δημιουργού, πνευματικού έργου για εμπορικό σκοπό και κέρδος. Τρία είδη πειρατείας μπορούμε να διακρίνουμε.

i) την πειρατεία *stricto sensu*: ως τέτοια εννοείται αυτού του είδους η πειρατεία κατά την οποία ο αναπαραγωγών επακριβώς αναπαράγει το πρωτότυπο περιεχόμενο του πνευματικού έργου, αλλά διαφοροποιεί, όχι πάντα κατά ευδιάκριτο τρόπο, τα εξωτερικά γνωρίσματα του υλικού φορέα, ο οποίος κατά τους νόμιμους τύπους είναι αντικείμενο εμπορικής συναλλαγής. Στην περίπτωση της κασετοπειρατείας, επί παραδείγματι, αναπαράγεται το περιεχόμενο της κασέτας (τραγουδία), αλλά όχι και το εξώφυλλο αυτής, ούτε το εμπορικό σήμα του παραγωγού.

ii) την πειρατεία *in toto*: εδώ αναπαράγεται τόσο το περιεχόμενο του πνευματικού έργου, όσο και τα εξωτερικά γνωρίσματα του υλικού φορέα, ο οποίος νόμιμα είναι αντικείμενο εμπορικής δραστηριότητας.

iii) *Boot legging*: εδώ, χωρίς την άδεια του ερμηνευτή ή εκτελεστή, εγγράφεται και αναπαράγεται η εκτέλεση ενός καλλιτέχνη, εκτέλεση που μπορεί να είναι ζωντανή ή να μεταδίδεται μέσω τηλεόρασης ή ραδιοφώνου.

Η πειρατεία και στις τρεις μορφές της είναι παράνομη καθολικά δραστηριότητα και προβλέπονται για αυτή αστικές και ποινικές σε εθνικό (άρθρα 64 επ. Ν 2121/1993) και σε διεθνές επίπεδο. Ακριβώς επειδή ως συμπεριφορά προσβάλλει σε μεγάλο βαθμό τα νόμιμα συμφέροντα πολλών κατηγοριών προσώπων, σε επίπεδο μάλιστα να ακυρώνει την προστασία που προβλέπει για αυτά το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας, οι αρμόδιοι διεθνείς οργανισμοί (WIPO, UNESCO, Συμβούλιο της Ευρώπης, E.E.) έχουν εκδώσει κατά καιρούς συστάσεις καταδικάζοντας την εν λόγω δραστηριότητα και καλώντας τις κυβερνήσεις των χωρών να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για να την περιορίσουν. Μάλιστα δύο διεθνείς συμβά-

⁶⁰ Οι Η.Π.Α. έχουν υιοθετήσει το σύστημα της εύλογης αμοιβής σε γενικές γραμμές κατά τρόπο όμοιο με αυτό που ισχύει στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης.

⁶¹ Για όλα αυτά πολύ αναλυτικά βλ. *Davies*, ό.π. σελ. 116-223. Επίσης *J.A.L. Sterling*, *Intellectual property rights in Sound Recordings, Film and Video First Supplement* (1994), Sweet and Maxwell σελ. 60-68.

⁶² *Davies*, ό.π. σελ. 4 επ.

σεις έχουν ήδη τεθεί σε ισχύ: η διεθνής σύμβαση της Ρώμης (1961) για την προστασία των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών φωνογραφημάτων και των οργανισμών ραδιοτηλεόρασης, η οποία κυρώθηκε από την Ελλάδα με το νόμο 2054/1992 (ΦΕΚ Α' 104/30-6-1992) και η διεθνής σύμβαση της Γενεύης (1971) για την προστασία των παραγωγών φωνογραφημάτων εναντίον της μη επιτρεπόμενης αναπαραγωγής των φωνογραφημάτων τους, η οποία επίσης κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν.2148/1993 (ΦΕΚ Α' 96/16-6-1993). Έκδηλη είναι η ανάγκη να προβλεφθεί η ανάλογη προστασία και στα σύγχρονα επιτεύγματα της ψηφιακής τεχνολογίας (cd,βάσεις δεδομένων).

Αυτό που σαφώς διαφοροποιεί την πειρατεία από την ιδιωτική αναπαραγωγή είναι η ύπαρξη εμπορικού σκοπού στην πρώτη σε αντίθεση με τη δεύτερη η οποία διακρίνεται για τον "ιδιωτικό" της χαρακτήρα. Πάντως δεν αποκλείεται η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση να καταλήξει στην πειρατεία ιδίως αν η αναπαραγωγή αναφέρεται σε ποσοτικά πολλά αντίτυπα. Σε μια τέτοια περίπτωση, ακόμα κι αν ο εμπορικός σκοπός δεν είναι ευαπόδεικτος, εύλογα αμφισβητείται ο "ιδιωτικός" χαρακτήρας της αναπαραγωγής, οπότε και η διάκριση των δύο δραστηριοτήτων σχετικοποιείται.

Όταν παρουσιάζαμε την αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση με παραδείγματα αναφερθήκαμε στην καθημερινή πρακτική κατά την οποία προγραμματιστές ηλεκτρονικών υπολογιστών φορτώνουν στις μνήμες αυτών προγράμματα, χωρίς την άδεια των παραγωγών τους. Αυτή η συμπεριφορά, καθόσον ο εμπορικός σκοπός είναι εδώ έκδηλος, είναι ορθό να ενταχθεί στην κατηγορία της πειρατείας, τουλάχιστον όσον αφορά τους προγραμματιστές αλλά και τους εμπόρους υπολογιστών που πωλούν υπολογιστές "φορτωμένους" με τέτοια προγράμματα. Ζήτημα μπορεί να ανακύψει αναφορικά με τους χρήστες αυτών των υπολογιστών, ιδίως αν αυτοί δε γνωρίζουν την παραπάνω περιγραφείσα επέμβαση στις μνήμες των υπολογιστών τους. Είναι ορθότερο, καθώς ο Ν.2121/1993 εισάγει σύστημα αντικειμενικής ευθύνης, να υπόκειται και ο χρήστης στις κυρώσεις που προβλέπει ο Ν.2121/1993 στα άρθρα 65 και 66.

1.2. Αναπαραγωγή για διδασκαλία, αναπαραγωγή από βιβλιοθήκες και αρχεία, αναπαραγωγή για σκοπούς δικαστικούς ή διοικητικούς

Αυτού του είδους οι αναπαραγωγές φαίνεται και έτσι είναι πράγματι, να προσβάλλουν κατ'αρχήν το δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού περί περιουσιακής εκμετάλλευσης του έργου του. Η διάκριση τους από την αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση συνίσταται ακριβώς στο ότι εδώ η αναπαραγωγή δεν έχει το χαρακτήρα του "ιδιωτικού". Η ανάλυση αυτών των δραστηριοτήτων ξεπερνά το πλαίσιο έρευνας της παρούσας εργασίας. Ωστόσο αξίζει να επισημανθεί ότι και αυτά τα είδη

αναπαραγωγής τηρουμένων των προϋποθέσεων των οικείων άρθρων του Ν.2121/1993 μπορούν κατά περίπτωση να κριθούν σύννομες. Δικαιολογητική βάση αυτών των ρυθμίσεων είναι η προστασία επί μέρους συμφερόντων, όπως η εξυπηρέτηση των εκπαιδευτικών αναγκών, η διευκόλυνση της έρευνας και της εμβάθυνσης από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, το συμφέρον διάσωσης και συντήρησης των πνευματικών έργων κτλ.

I.3. Reprography, Reprographie

Γενική συμφωνία για την ακριβή σημασία του νεολογισμού αυτού από τη λατινόρριξη “reproduction” και την ελληνική “γραφή” δεν υπάρχει. Μάλιστα πολλοί ορισμοί είναι αντιφατικοί μεταξύ τους. Ο Davies⁶³ ορίζει τη reprography ως την πρακτική φωτοτύπισης κειμένων⁶⁴. Ο Πολυζωγόπουλος⁶⁵ διευρύνει λίγο τη σημασία του όρου και εντάσσει σε αυτόν κάθε μηχανική αναπαραγωγή νέων υλικών υποστρωμάτων που ενσωματώνουν κάποιο έργο του πνεύματος⁶⁶. Αντίθετα με αυτούς ο P.E.Geller⁶⁷ ορίζει τη reprography ως την αναπαραγωγή, που γίνεται με τρόπο όχι χειρωνακτικό και όχι τυπογραφικό απτών αντιγράφων με τα οποία κάποιος μπορεί να αντιληφθεί ένα έργο⁶⁸. Πάντως αυτή η εννοιολογική ασυμφωνία περί του όρου reprography από τη θεωρία μπορεί να ξεπεραστεί για τις ανάγκες αυτής της μελέτης λαμβανομένης υπόψη της διαπίστωσης ότι η reprography αναφέρεται στον τρόπο αναπαραγωγής κι όχι στην ουσία αυτής. Αυτός όμως, αναφορικά με την αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση, είναι νομικά αδιάφορος.

ΙΑ. Συμπεράσματα

Έναντι στην παγιωμένη συμπεριφορά των ιδιωτών και εξαιτίας της αδυναμίας του να ελέγξει “τεχνικά” την αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση, ο νομοθέτης προτίμησε μια λύση αποδεκτή, χαρακτηριζόμενη από τη θεωρία ως η λιγότερη κακή⁶⁹,

⁶³ Davies, ό.π. σελ. 6.

⁶⁴ Δηλαδή συνδέει τον όρο αποκλειστικά και μόνο με την αντιγραφική μέθοδο της φωτοτύπισης.

⁶⁵ Πολυζωγόπουλος, ό.π. σελ. 1130.

⁶⁶ Πάντως η μεταφραστική του εκδοχή για τη reprography ως αντιγραφική αναπαραγωγή (Πολυζωγόπουλος, ό.π. σελ.1131) νομίζω ότι ούτε φωτίζει ιδιαίτερα το περιεχόμενο του όρου, ούτε και αντέχει στο σύγχρονο γλωσσικό αίσθημα.

⁶⁷ Ο P.Geller, reprography and other processes of mass use, Rido 1992, σελ. 6.

⁶⁸ Κατά λέξη: reprography is the nonmanual and non typographie reproduction of tangible copies on which one directly perceives a work.

⁶⁹ Κουμάντος, Η πνευματική ιδιοκτησία και οι απειλές από την τεχνική. ΕΛΔ 1993, σελ. 1228.

να νομιμοποιήσει την εν λόγω δραστηριότητα θέτοντας βέβαια, με το άρθρο 18 του Ν.2121/1993 σαφείς προϋποθέσεις και προβλέποντας παράλληλα, ως αντίβαρο στην επερχόμενη ζημιά, εύλογη αμοιβή στο δημιουργό του έργου και σε δικαιούχους συγγενικών δικαιωμάτων. Σε αυτή τη σύγκρουση συμφερόντων προτίμησε να επιχειρήσει ένα συμβιβασμό, προκειμένου κάθε πλευρά να διατηρήσει βέβαια καταρχήν τα δικαιώματά της αλλά ταυτόχρονα και να απωλέσει μέρος αυτών έτσι ώστε να αμβλυνθεί η έντονη αντίθεση τους. Πάντως η ρύθμιση που εδώ μας απασχόλησε, μολονότι τάσσει αυστηρές προϋποθέσεις για την εφαρμογή της και ερμηνεύεται εξαιρετικά, φαίνεται να υποσκελίζει την προστασία του δημιουργού και να την ελαττώνει προς όφελος των ιδιωτών που αναπαράγουν προς ιδιωτική χρήση. Η εύλογη αμοιβή, ως λογικό και πρακτικό αντιστάθμισμα αυτής της παραχώρησης, καθορίζεται με βάση στοιχεία αντικειμενικά και εκ των προτέρων οριζόμενα από τον ίδιο το νόμο, γεγονός βέβαια που αποτελεί⁷⁰ πλεονέκτημα του νόμου προς όφελος του δημιουργού. Επίσης θετικά κρίνονται οι διατάξεις που ρυθμίζουν την είσπραξη και τη διανομή της εύλογης αμοιβής, αφού κατοχυρώνουν ρητά αυτό το δικαίωμα των δημιουργών, των οποίων βέβαια νόμιμος πληρεξούσιος καθίστανται οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης.

ΙΒ. Επίλογος

Η στενή σχέση της πνευματικής ιδιοκτησίας και της εφαρμοσμένης τεχνικής, όπως δηλώθηκε εξ αρχής, είναι σημαντική για την εξέλιξη αυτού του δικαϊκού κλάδου. Τα ερωτήματα που εγείρονται, και που βέβαια άπτονται τόσο της γενικής θεωρίας του δικαίου, όσο και της φιλοσοφίας αυτού, συνίστανται στο εάν το δίκαιο πρέπει να επιδιώκει τη χειραγώγηση τρόπον τινά της τεχνολογίας, με το κίνδυνο αυτή να το καταστήσει *de facto* ανενεργό ή εάν αυτό πρέπει να την ακολουθεί και εκ των υστέρων να επιχειρεί να ρυθμίσει τα κακώς κείμενα αυτής. Συναφές είναι το εξής δίλημμα· ο νομοθέτης οφείλει να αρκείται στο υπάρχον σύστημα δικαίου, τόσο σχετικά με τη δομή όσο και με το περιεχόμενο αυτού, εντάσσοντας σε αυτό αρμονικά τις συμπεριφορές που ανακύπτουν εξαιτίας της τεχνολογικής εξέλιξης ή είναι χρέος του να δημιουργεί νέους - *swigeneus* - δικαϊκούς κλάδους κατά τρόπο αυτόνομο προς το μέχρι σήμερα ισχύον σύστημα. Οι απαντήσεις στα παραπάνω δεν μπορεί να είναι μονοσήμαντες. Πάντως εάν θέλουμε η νομική επιστήμη να παραμείνει αυτή που

⁷⁰ Είναι πάντως σκόπιμο σε τακτά χρονικά διαστήματα να διαπιστώνεται η χρησιμότητα και η ανταπόκριση αυτών των κριτηρίων στο σκοπό της εν λόγω διάταξης. Αν αυτά πια δεν ισχύουν, ο νομοθέτης θαρραλέα ενεργώντας οφείλει να τα τροποποιήσει, έτσι ώστε ο δημιουργός να αποκατασταθεί στην προστασία που του αρμόζει.

ρυθμίζει τις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων, έτσι ώστε να μην αντικατασταθεί αυτή από μια ανεξέλεγκτη ίσως αυθαίρετη “νέα εξουσία”, αυτή της νέας ή σύγχρονης τεχνολογίας, οφείλουμε να προσδώσουμε στο δίκαιο χαρακτήρα ουσιώδους παρέμβασης, ακόμα και κατεύθυνσης των τεχνολογικών επιτευγμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Ελληνική

- *Καλλινίκου Διονυσία*, Τα θεμελιώδη θέματα του νόμου 2121/1993 για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα, εκδ. οίκος Αφοι Π. Σάκκουλα, Αθήνα, 1994.
- *Καλλινίκου Διονυσία*, Τελευταίες εξελίξεις στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων σε διεθνές κοινοτικό και εθνικό επίπεδο, ΔΕΕ 1/1998 σελ. 6 επ.
- *Κοριατοπούλου Αγγελική Πιερρίνα*, Ένα βήμα στην εξομίωση των ευρωπαίων, Ε.Εμπ.Δ. 1995, σελ. 152 επ.
- *Κοτσίρης Λάμπρος*, Δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας, Θεσσαλονίκη, 1986
- *Κουμάντος Γεώργιος*, Πνευματική Ιδιοκτησία, εκδ. Α.Σάκκουλα, έκτη έκδοση, Αθήνα, 1995
- *Κουμάντος Γεώργιος*, Πνευματική Ιδιοκτησία και τεχνικές εξελίξεις, Τιμητικός τόμος “Προσφορά στον Γεώργιο Μιχαηλίδη - Νουάρο”, Τόμος Β, Αθήνα 1987, σελ. 71 επ.
- *Κουμάντος Γεώργιος*, Δεκαπέντε χρόνια νομοθεσίας για την πνευματική ιδιοκτησία, ΝοΒ 39/1991 σελ. 497
- *Κουμάντος Γεώργιος*, Η πνευματική ιδιοκτησία και οι απειλές από την τεχνική, Ελλ.Δνη 1993, σελ. 1226 επ.
- *Μαλακάσης Δημήτρης*, Η πνευματική ιδιοκτησία - Νόμος 2121/1993 και Εισηγητική έκθεση, Αθήνα 1994.
- *Μαρίνος Μιχάλης - Θεόδωρος*, Λογισμικό (Software) - Νομική προστασία και συμβάσεις, I (1989) και II (1992).
- *Μαρίνος Μιχάλης - Θεόδωρος*, Παραχώρηση χρήσης βάσεων δεδομένων, ανάπτυπο από την εισήγηση του Ν.Θ. Μαρίνου στο συνέδριο εμπορικόλογων, Δελφοί, 28-30/11/1997.
- *Παπαντωνίου Νικόλαος*, Η ελευθερία των συμβάσεων εις στο σύγχρονον δίκαιον, Ε.Ε.Ν. 32, σελ.301.
- *Πολυζωγόπουλος Κ.Κωνσταντίνος*, Πνευματική ιδιοκτησία και φωτοτυπία, ΝοΒ 1983, σελ. 1130.
- *Σταμάτης Μ.Κώστας*, Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων, γ’ έκδοση Θεσσαλονίκη 1997.

- *Τσάτσος Κωνσταντίνος*, Το πρόβλημα της ερμηνείας του δικαίου, β' έκδοση, Αθήνα 1978.

B. Ξενόγλωσση

- *Boytha Gyorgy*, Whose right is copyright, GRUR Int 1983, Heft 6/7 σελ. 379.
- *Cornish W.R.*, Materials on intellectual property, ESC publishing Limited Oxford.
- *Cornish W.R.*, Intellectual property, patents, copyright, trademarks and allied rights, Sweet and Maxwell, London, 1981,
- *Davies Gillian, Hung E, Michele*, Music and video private copying, An international survey of the problem and the law, Sweet and Maxwell, London, 1993.
- *Delgado Antonio*, Private copying in Spain, Rida 1990, σελ. 2.
- *Geller Paul Edward*, Reprography and other processes of mass use, Rida 1991.
- *Groves Peter, Martino Anthong, Misking Claire, Richards John*, Intellectual property and thinternal Market of the European Community, εκδ. Graham and Irotman, 1993.
- *Nasu Z. William*, Crisis in Copyright, 1976.
- *Phillips Jeremy*, Introduction to intellectual property law, Buttezzworths, 1986, London.
- *Sterlilng J.A.L.*, Intellectual property rights in Sound Recordings, Film and Video, First Supplement (1994), Sweet and Maxwell.
- *WIPO*, glossary of terms of the law of copyright and neighboring rights.

Συντομογραφίες

Ελληνικές

αρθρ.	άρθρο
βλ.	βλέπε
Δ.Ε.Ε.	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιρειών (περιοδικό)
δηλ.	δηλαδή
εδαφ.	εδάφιο
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.Ν.	Εφημερίς Ελλήνων Νομικών (περιοδικό)
ΕλΔ	Ελληνική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
Επ.	επόμενα
Ν.	Νόμος
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (περιοδικό)
ο.π.	όπου παραπάνω
Ο.Π.Ι.	Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας

παρ.	παράγραφος
περ.	περίπτωση
σελ.	σελίδα
υποσ.	υποσημείωση
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο εφημερίδος της Κυβερνήσεως

Ξενόγλωσσες

c.d.	compact disc
E.C.C.	European Commercial Cases (περιοδικό)
GRUR	Gewerbliche Rechtsschutz und Urheberrecht (περιοδικό)
R.I.D.A.	Revue Internationale du Droit d'Auteur (περιοδικό)
W.I.P.O.	World intellectual property organisation